

СРПСКЕ НЕДЕЉНЕ НОВИНЕ



3.
СТРАНА

Нови сусрет српских лидера региона

Српски музички јубилеји



4.
СТРАНА



8.
СТРАНА

Интервју: Светислав Недучић

Бруцошијада у Српској школи



10.
СТРАНА

ПОЛИТИКА

Различита гледања суседа на највећи европски проблем

Нема сагласја Србије и Мађарске у виђењу мигрантске кризе

Ако је судити према изјавама политичара, њиховим учесталим међусобним посетама и склопљеним споразумима, комуникација између Србије и Мађарске одавно није била живља, а односи бољи. Ипак, око проблема који тренутно представља највећи терет на европским леђима и јабуку раздора међу њеним државама, тзв. мигрантске кризе, између ставова Србије и Мађарске сагласности нема. Премда суседне и пријатељске земље, приближавања по том питању не само да нема, већ се чини да се из дана у дан тај јаз продубљује.

На такав закључак наводи, поред осталог, и став који је премијер Србије Александар Вучић потврдио приликом недавног сусрета са немачким министром спољних послова Франк-Валтером Штајнмајером. Према његовим речима, „Србија је спремна да прихвати додатне обавезе у решавању мигрантске кризе, уколико то од ње затраже Немачка и Европска унија“.

„Све што добијемо као европски задатак, Србија ће испунити“, рекао је Вучић после састанка са шефом немачке дипломатије, који је у Београду учествовао на Министарском савету ОЕБС-а.

Вучић је рекао да је кроз Србију прошло највише миграната, јер долазе и из Бугарске и из Македоније, али се у Србији не задржавају, додајући да се Србија понаша одговорно и хумано.

„Ми смо спремни да прихватимо и већу улогу“, рекао је Вучић.

Немачки министар спољних посло-

Док Србија обећава да ће учинити „све што ЕУ од ње затражи“ када је реч о мигрантима, Мађарска се противи њиховом насељавању у европским земљама, залажући се за то да се финансијски помогне опремање турских кампова, како би мигранти остали у тој земљи и били ближе својим домовима



ва оценио је да је Србија спремна за сарадњу у решавању мигрантске кризе и да је сарадња са Србијом по том питању „каква се само пожелети може“.

„Управо сте чули од премијера да уколико ЕУ има неке конкретније пројекте, с обзиром на главну руту преко западног Балкана, Србија је спремна на још већу сарадњу. Сма-

трам да је то оно што Немачка и ЕУ могу само пожелети“, рекао је он.

Штајнмајер је, одговарајући на питања новинара, рекао и да Србија „није испостављала финансијске захтеве Немачкој и ЕУ“.

Скоро у исто време, шеф мађарске дипломатије Петер Сијарто, поновио је став своје владе који је у потпуности супротан оном који заступа Ву-

чић. У интервјуу београдској „Политици“ он је објаснио да Мађарска није изградила ограду на граници да би се забављала, већ да се понаша у складу са усвојеним регулативама ЕУ, којима се изричито прописује обавеза заштите спољних граница шенгенске зоне. За разлику од Вучића, Сијарто је изнео став да се Мађарска не слаже са идејом о обавезном пребацивању сиријских избеглица из Турске у ЕУ и њиховом распоређивању по државама чланицама, већ да је за то да се финансијски помогне изградња и опремање турских мигрантских кампова, како би мигранти остали у тој земљи и били ближе својим домовима.

На питање како то да је Мађарска подржала Србију у несугласицама са Хрватском око преласка избеглица, Сијарто је рекао да је хрватски премијер напао Мађарску на врло неадекватан и неевропски начин, будући да је Мађаре оптужио да су слични фашистичким диктатурама.

„Није уопште био фер ни према Србији. Наша подршка Србији је дошла из срца. То није била координисана акција. И сада је јасно да ћемо ми ако неко нападне наше српске пријатеље, стати у вашу заштиту, зато што смо пријатељи и то тако функционише међу пријатељима“, истиче Сијарто.

После Мађарске, која је подигла бодликаву жицу на граници са Србијом, исто је учинила Словенија, на својој међи са Хрватском, а сад Македонија поставља трасолу жичану баријеру у покушају да заустави талас избеглица из Грчке.

СНН

Погледи на геополитичку стварност

Надметање Русије и Америке за примат на Балкану

Шефови дипломатија земаља чланица НАТО-а позвали су ових дана Црну Гору да почне преговоре о ступању у Алијансу. Осим тога, високопостављени чиновници америчке владе и лидери војне Алијансе посетили су Београд и Загреб, у оквиру обнављања покушаја да се балкански регион укључи у орбиту утицаја Запада, подсећа „Политико“.

„Клима међусобних односа са балканским државама постаје све пријатнија за САД, регион је посебно важан у позадини великих кретања на међународној арени... Разлике излазе на видело у земљама, где се интереси Москве и Вашингтона поклапају, на пример у Србији и Црној Гори“, сматра војни аналитичар Игор Табак.

Балканска кампања НАТО-а дотиче не само Црну Гору, додаје лист.

Позив Црној Гори у НАТО показао је да су Сједињене Државе кренуле у офанзиву у борби против Русије за утицај на Балканском полуострву, пише лист „Политико“



Шеф дипломатије САД Џон Кери разговарао је са Александром Вучићем, а две недеље пре тога у Београду је

био и генерални секретар Алијансе Јенс Столтенберг. Он је говорио о „новом почетку“ односа са Србијом коју су Вашингтон и савезници бомбардовали 1999. године током 78 дана.

НАТО бомбардовање оставило је горак траг у сећању Србије и сада Београд покушава да нађе равнотежу између Запада и Истока. Он жели да постане члан ЕУ, чувајући при томе своју војну неутралност.

У исто време, чланство у НАТО-у остаје далека перспектива за земље западног Балкана. Алијанса није одлучила да ли да позове државе оптерећене нерешеним

територијалним питањима, примећује лист.

Босна и Херцеговина, као и пре, покушавају да реше унутрашње несугласице у оквиру сложеног политичког система, заснованог на етничким принципима, створеног Дејтонском споразумом 1995. године. У поље интереса НАТО-а улази и Косово, које не признају Москва и Београд, као и Македонија која има нерешена питања са Грчком, која је већ чланица Алијансе.

Други важан аспект балканског проширења НАТО-а је испорука енергетских ресурса у Европу, што Вашингтон сматра стратешким интересом сопствене безбедности. На смањење зависности ЕУ од руског гаса позива Хрватска – на острву Крку планирана је изградња терминала за течни природни гас који ће бити повезан са гасним коридором од Азербејџана до севера Европе преко Турске, Грчке, Албаније, Црне Горе и Хрватске. Тај пројекат је познат као Трансјадрански гасовод. ■



ПОГЛЕДА

На други

РЕАЛНА ВИРТУЕЛНОСТ

Да наша виртуелна делања, било да говоримо о онлајн дружењу или о трговини, имају сасвим реалне последице не треба превише доказивати. Али шта се збива кад почнемо да увиђамо да је сама реалност која нас окружује не само прожета виртуелношћу, већ је њоме готово у целини конструисана. Безбројни су примери тога – од почетка некаквог Трећег светског рата, преко државног удара у Србији, па све до популарности ријалити емисија и криминалца Кристијана као идола младих. Шта ће од свега тога превладати, зависи од креатора наше реалне виртуелности и убојитости њиховог главног оружја – медија.

Заправо, реалност, објективност и истина више не постоје. Оно што постоји јесу њихове конструкције и реконструкције и наша вера у њихово постојање. Да би наша реалност постала потпуно виртуелна потребан је елемент поверења у оно што нам медији саопште. Нешто се дешава ако ми верујемо да се то дешава.

Моћ уверења у одређену конструкцију обрнуто је пропорционална искуственој упознатости са самим феноменом. Тако већина грађана нема искуствени увид у то ко су идоли младих или каква је гледаност ријалитија у Србији, осим ако нису медијски ентузијаста попут једног председника општине у Србији који је, уз редовне ветеринарске дужности на терену, „спроводио“ истраживање гледаности ријалити програма. Међутим, далеко је теже, ма каквог медијског гуруа упослили, убедити грађане да је њихово друштво узјачало незауостављиви талас економског просперитета када стање у новчанику то неумитно демантује. За неке друге деконструкције, на срећу, још је довољна доза здравог разума и елементарна логика.

Оно што треба да нас брине јесте чињеница да што се више технологија и медији буду уметали у поимање света који нас окружује, то ће наша моћ да одагнамо виртуелне елементе реалности бити све мања, уз опасност да на крају у потпуности нестане. И, као што нас је механичко мерење времена научило да ручамо кад је време за то, а не кад смо гладни, потпуна виртуелизација наше реалности могла би довести до тога да останемо заувек заробљени у својеврсном *мајриксу* или Кустиричином подземљу, верујући да око нас бесне ратови и државни удари, да нас вребају смртоносни вируси и помахнители терористи, док нам млади расту угледајући се на ријалити звезде. Чињеница да све више са изненађењем, па чак и сумњом дочекујемо вести које говоре о људскости међу нама указују на то да се далеко одмакло у конструкцији нашег света као непријатељског места од кога нас само сигурна рука наших властодржаца може заштитити. На крају, ако дозволимо да наша чула у потпуности отупе, доћи ћемо у ситуацију да носимо кишобране када нам кажу да напољу пада киша, иако можда заправо греје сунце, али ми то више нећемо умети или смети да препознамо.

Далибор Петровић, социолог

Нови сусрети сународника из окружења

Срби у региону – положај и перспективе

После будимпештанске конференције, одржане протеклог пролећа, представници Срба из осам земаља региона, разговарали су у Подгорици о положају у државама у којима живе, као и о односу који њихова матична земља Србија има према њима

Срби у региону морају истрајати на духовном, националном и културном јединству и тако интегрисати српску нацију и ван граница где живе Срби, једна је од порука представника српске заједнице у Мађарској у њеном парламенту, Љубомира Алексова, са Конференције „Срби у региону – положај и перспективе“. Организатор конференције која је трајала три дана, био је Српски национални савет (СНС) из Подгорице, који је преузео председавање са конференције која је одржана крајем јуна у Будимпешти. Осим Љубомира Алексова, Србе из Мађарске је на овом скупу представљала и председница земаљске српске самоуправе Вера Пејић-Сутор.

На конференцији су учествовали и представници Срба из Румуније, Словеније, Хрватске, Републике Српске, Македоније, Албаније и Црне Горе, а такође и гости – представници државних институција домаћина, Републике Србије и Републике Српске.

Поручено је да Срби у земаљама региона не могу бити дијаспора, јер су они аутохтони народ на подручјима на којима живе. Учесници конференције су закључили да је потребно затражити пријем код председника Србије, који је уједно и председник Савета за Србе у региону, упознати га са проблемима и предложити начине за побољшање статуса сународника у околним државама.



Поред закључка да се подржи ирада јединственог српског буквара за ђаке-прваке, одлучено је да се пружи подршка Републици Српској како би она осигурала статус који јој припада по Дејтонском споразуму.

Представници Срба из региона предложили су да деца Срба из региона имају равноправан статус приликом школовања у Србији са осталом децом и да се покрене иницијатива да се српска привредна друштва из региона повежу са привредним друштвима из Србије и да та привредна делатност буде двосмерна.

Положај српског народа у својим државама, однос домцилних држава према српском народу, као и однос своје државе према својим држављанима у државама региона биле су централне теме конференције. Срба у Црној Гори, како је то казао председник СНС-а Момчило Вуксановић, „нема од месне заједнице, до дипломатије“.

„Срби у Црној Гори не могу да буду равноправни са осталим националним заједницама, јер власт не жели да нам обезбеди статус као остали-

ма, а не дозвољавају нам да будемо то што јесмо – конститутиван народ“, рекао је Вуксановић. „У Црној Гори је велики српски потенцијал и ми нећемо дозволити даљу асимилацију Срба. Ускоро ћемо започети реализацију великог пројекта – заједнички буквар, прва књига Срба у региону. А ми Срби морамо дефинисати прецизно шта су нам приоритети, истрајати на захтевима према институцијама матичне државе и оних држава у којима живе Срби, водећи при том рачуна да не чинимо ништа на уштрб других националних заједница.“

У име прогнаних Срба из Хрватске, Милојко Будимир је навео да је држава пример како се силом отуђена имовина Срба не жели ни на који начин вратити стварним власницима.

„Протерани Срби из Хрватске њеним институцијама поднели су 78.000 захтева за повраћај имовине и скоро да ни један није решен. Од 42.000 станарских права, Срби нису успели да врате скоро ни једно право, а да не говорим о осталим правима силом прогнаних Срба са вековних огњишта“, казао је Будимир.

Заменик градоначелника Вуковара Срђан Милаковић оценио је да је српски корпус у Хрватској разбијен. „Иако је скоро две и по деценије прошло од рата у Хрватској, у њој је на сцени и даље антисрпско расположење. Без обзира на то што су Срби у Хрватској бројни, по попису из 2011. године у Хрватској живи више од једне трећине Срба, не можемо остварити ни право на српски језик и ћирилично писмо чак ни кад је реч о таблама на институцијама државе“, навео је Милаковић.

Према речима др Момчила Крајишника, матица Срба има много проблема „под утицајем страних интереса, али она томе мора одолети и увек бити уз Србе у региону“. О положају Срба у региону говорили су и Милан Јапунчић из Београда и Саша Милошевић из Загреба.

СНС



СВЕЧАНОСТИ Програми у част четирице композитора

Корнелије Станковић добио спомен-обележје у Табану

Српски музички јубилеји у Будимпешти – био је назив манифестације посвећене Корнелију Станковићу, Тихомиру Остојићу, Исидору Бајићу и Тихомиру Вујичићу. Програм приређен у Будимпешти обухватио је музиколошку конференцију, изложбу, откривање бисте Станковића, концерт хорске музике и помен четворице композитора

У оквиру манифестације „Српски музички јубилеји у Будимпешти“, у табанском парку у Будиму, прошле суботе је свечано откривена биста Корнелија Станковића, првог школованог српског композитора, поводом 150. годишњице од његове смрти. Повод одржавања манифестације био је, иначе, вишеструк: век од смрти Исидора Бајића, век и по од рођења Тихомира Остојића и 40 година од смрти Тихомира Вујичића.

Спомен-обележје посвећено Станковићу, смештено је у делу града где је овај уметник рођен и где се упокојио, недалеко од бисте Вука Стефа-



Пера Ластиф, директор Српског института, који је био носилац ове акције, поздрављао је госте и истакао важност овог догађаја:

– Пошто је почетком тридесетих година прошлог века порушен Табан, некадашња будимска српска доња

рања гробља његови остаци пренети у Београд и сахрањени у Алеји великана, изгледало је да су заувек избрисани материјални трагови постојања Корнелија Станковића у његовом родном месту. После рушења табанског храма на Стаљинов рођендан 1949. године, у којем је Корнелије био крштен, нестали су и последњи трагови постојања заједнице и културе којима је припадао, чији је баштаник, заштитник и идејни градител био свугде где је српски народ живео. Да се стихови Вељка Петровића „...Свуд, свуд се бришу наши трагови...“ не би обистинили, дубоко у нашим душама постојала је снажна потреба да се трагови не избришу сасвим, да поново оживе или да којим чудом васкрсну, а временом се и умноже.

Он се уједно захвалио бројним појединцима који су помогли подизање бисте: Драгани Илић-Кажич, вајарки из Београда, ливцу Александру Станишићу из Ченеја, каменоресцу Иштвану Фашкертју из Нађковачија и инжењерима Жолту Гергељу и Ђорђу Мандићу из Будимпеште, као и својим непосредним колегама у овом напорном и сложеном послу, Евици Шишковић и Золтану Бади.

– Позитивна осећања и дух Корнелија Станковића су, у току посла, непрекидно били присутни међу нама. Та добра воља се одмах осетила

и код наших суграђана Будимпештанаца, који су од самог почетка схватили и поздравили овај подухват и свако је од њих, на свом положају у административном апарату, дао свој допринос подизању споменика. Посебно се захваљујем Марку Сердахелију и Гертруди Мацион из Галерије „Будапешт“, као и Марији Маток, сарадници у канцеларији градоначелника Будимпеште и свакако, Скупштини града Будимпеште, која је издала дозволу за подизање споменика.

Госте је поздравио и Валер Веде, представник Министарства за људске ресурсе Мађарске, а откривању бисте присуствовао је, поред осталих, и Раде Дробац, амбасадор Републике Србије у Мађарској.

Бисту је освештао будимпештански парох, отац Зоран Остојић, а свечаност су својим појањем увеличала четири хора, извођењем две песме: „Христос воскрес“ и „Воскресеније Христово“. Наступили су Вокални студио „Орфелин“ из Новог Сада, Хор „Свети Димитрије“, Хор Српске школе „Никола Тесла“ који води професорка Оливера Мунишић и Хор „Јавор“ из Сентандреје под управом Мирослава Брцана. Занимљиво да је ово певачко друштво основано 1860-тих година, када је Корнелије Станковић преминуо. Хоровима је дириговала Тамара Адамов Петивић, диригент и уметнички руководилац „Орфелина“.

Венце су, крај новопостављене бисте, положили: Валер Веде у име ресорног министарства, Вера Пејић-Сутор – председница Самоуправе Срба у Мађарској, Борислав Рус – председник Самоуправе Срба у Будимпешти, делегација Српске школе „Никола Тесла“ у којој су, поред две ученице, биле и директорка др Јованка Ластиф и њена заменица Ксенија Марков Сушић. Пера Ластиф положио је цвеће у име Српског института у Будимпешти, а Мирко Митар Кркељић у име Српске самоуправе I кварта.



новића Карацића и гостионице „Златни јелен“, у којој се некада окупљала српска интелигенција.

Проф. др Даница Петровић, Виши научни саветник Музиколошког института САНУ, која је открила бисту, том приликом је, између осталог, рекла:

– Корнелије се враћа породичном дому, у којем је некада започео и завршио свој кратки, а стваралаштвом богат овоземаљски живот. Иако је у младости био омеђен болешћу и близином смрти, имао је одлучности и воље да своје скромне снаге посвети општем добру. Наслеђен музички дар, стечена знања и осведочене резултате рада композитора и пијанисте, свесно је ставио у службу, коју бисмо ми данас назвали – очување музичке баштине.

варош, пошто је нестало и некадашње табанско српско гробље у којем су почивале кости једног од најславнијих и најзаслужнијих житеља Табана, композитора Корнелија Станковића, а пошто су, приликом сани-

БЕЛЕЖИО НАРОДНЕ И ГРАЂАНСКЕ ПЕСМЕ

Професорка Даница Петровић је, откривајући бисту, истакла да је Корнелије Станковић бележио народне и грађанске песме од одабраних казивача, сународника у Угарској и у градовима младе Кнежевине Србије.

– Посебно место у српској културној историји заузима обиман корпус црквеног појања, који је Станковић забележио од врских појаца у Сремским Карловцима, под надзором и старањем патријарха Јосифа Рајачића. Практику литургијског певања затечену у српским црквама и манастирима половином XIX века, он је записао и овековечио, и тако предао на коришћење и чување потомцима – истакла је гошћа из Београда.

МОКРАЊАЦ У МАЂАРСКОЈ КУЛТУРИ

На тему „Различити путеви хорске културе два народа у једном веку“, говорила је Маријета Кашкете, млада научница, музиколог из Мишколца. Акцент њеног излагања био је на формирању мађарске хорске културе у XIX веку, у светлу Мокрањчевих руковети. Иначе, у овој области нема довољно преведене литературе, а њен рад је успео да представи паралелу културно-историјске повезаности два народа.

Сутрадан је у српској Цркви Светог Ђорђа служена литургија, а затим и парастос упокојеним композиторима, уз појање хорова „Орфелин“ и „Свети Димитрије“, чији су чланови потом накратко наступили и у Ваци улици. Крај улаза у зграду Српске православне црквене општине, где се налазе спомен-плоче Тихомиру и Стојану Вујичићу, постављено је цвеће, а хористи су потом имали прилику и да посете недавно реновирану свечану салу Текелијанума.

Катарина Павловић-Бачи

Програм вишедневне манифестације „Српски музички јубилеји у Будимпешти“ отпочео је претходног дана, међународним научним скупом у сали „Бартук“, на Музиколошком институту МАН у Будимпешти, где су своје научне радове презентовали музиколози, етномузиколози, историчари музике и уметности из Будимпеште, Београда, Новог Сада, Темишвара, Кечкемета и Хановера. Теме су углавном биле везане за живот и дела четворице споменутих композитора.

Наводимо само неке: „Пијанистички репертоар Корнелија Станковића“ ауторке Маријане Кокановић-Марковић, „Документарна сведочанства о улози Корнелија Станковића у срп-

ској музичкој и културној историји“ Наташе Марјановић, „Исидор Бајић српска хорска традиција“ Катарине Томашевић, „Студентски дани Исидора Бајића у Будимпешти“ Данијеле Кличковић, „Исидор Бајић и Стара Србија“ Срђана Атанасовског, „Дела Корнелија Станковића, Тихомира Остојића и Исидора Бајића на репертоару српских хорова у Темишвару“ Дејана Попова, „Мађарски и српски композитори XX века: стваралачка и идеолошка усмерења“ Маријане Кокановић-Марковић, „Тихомир Остојић у орбити уметничких и политичких идеја Петра Коњовића“ Катарине Томашевић, „Једна генерација композитора на путевима нове музике“ Ане Далаш, „Композиторска оставштина Тихомира Вујичића“ Жофије Тимар, „Емил Петровић, композитор панонских предела“ Михаља Ицеша, „Мађарско-српске везе приликом премијере опере Ференца Еркела ‘Ђурађ Бранковић’“ Ане Барањи, и рад Биљане Миланковић „Корнелије Станковић и концептуализација српске народне песме“, који је у њеном одсуству прочитала Катарина Томашевић.

Председавајући скупа Пал Рихтер, директор Музиколошког института Центра за филозофске науке Мађарске академије наука, након поздравног говора, најавио је оквирну тему под називом: „Национално и модерно у музици Срба у Мађарској, у светлу мађарско-српских музичких веза у Будимпешти“, а затим је истакао да су музика и традиција споне које везују људе. С поносом је рекао да је то први научно-музички скуп оваквог карактера и да се нада да ће он трасирати пут будућој културно-музичкој сарадњи. У сличном духу, присутне је поздравио и Пера Ластих, директор Српског института:

– Први пут организујемо скуп заједно са два партнера, једном науч-

ном установом у Србији и једном научно установом у Мађарској, равноправно, уз посредовање и иницијативу Српског института. Повезали су нас музика, уметност. Култура, наука су најпогодније да повезују народе, овај пут Србе и Мађаре и у том има посебну улогу сама национална мањина. Ми схватамо ту улогу иницијатора и посредника као мисију, која даје смисао постојању једне тако мале мањинске заједнице. Повезала су нас четири српска композитора рођена у Мађарској, односно Угарској. Нису нас повезали само резултатима свога рада, него и својим изузетним позитивним личностима (карактерима). О Корнелију Станковићу је забележено да је био изузетно благе нарави, који је привлачио свакога око



себе и око кога се створио прави романтичарски култ. Исидор Бајић се истакао својим невероватним енергијама, а и Тихомир Вујичић је био врло темпераментна, жива личност о коме су како његови мађарски пријатељи и колеге интелектуалци, уметници, тако и сви припадници српске заједнице говорили са највећим одушевљењем и љубављу – рекао је Пера Ла-

СВЕЧАНОСТИ

стић и најавио остале програме у оквиру ове манифестације.

– Желим да се захвалим како Музиколошком институту САНУ, тако и Музиколошком институту МАН, као домаћину и сарадницима на припреми скупа који су нам омогућили да остваримо нашу посредничку мисију – додао је на крају свог обраћања присутнима.

Проф. др Даница Петровић, Виши научни саветник Музиколошког института САНУ, и његова ранија дугогодишња директорка, говорила је о српском композитору Корнелију Станковићу. Најпре је то учинила у контексту историјског, друштвеног и

уметничког окружења у коме је живео и стварао, а затим је говорила о њему као композитору, извођачу, педагогу и мелографу.

„Корнелије Станковић је био драгоцен весник новог на јужној периферији аустријске царевине и међу народима Балкана. Својим посвећеним радом, био је јединствен заштитник музичке баштине“, рекла је др Даница Петровић.

Најзначајнији и обимом највећи допринос, Станковић је дао у области црквене музике. Др Даница Петровић је истакла да су записи Корнелија Станковића најстарији, када је реч о традиционалном српском црквеном појању. Поред три књиге црквене музике које је Станковић за живота објавио у Бечу, из његове заоставштине данас је пред нама и двотомно издање „Осмогласника“, са више од четири стотине песама.

Организатори програма били су Српски институт, Музиколошки институт Мађарске академије наука (МАН), Музиколошки институт Српске академије наука и уметности (САНУ), Српска самоуправа у Будимпешти, Српска самоуправа Будим-града, Српски културни клуб и Српско позориште у Мађарској. У позивници за овај скуп, такође стоји и да су реализацију програма помогли: Министарство за људске ресурсе Мађарске, Самоуправа Срба у Мађарској, српске самоуправе III, V, VII, VIII, IX, XIV, XIX кварта Будимпеште, као и Гимназија „Никола Тесла“.

Извештаје о осталим програмима у оквиру манифестације „Српски музички јубилеји у Будимпешти“, објавићемо у следећем броју СНН-а.

Славица Зельковић



КУЛТУРА

Уметничко вече у Будимпештанском СКЦ-у

Дизајн, књижевност и музика за душу

Када се удруже уметност, књижевност и музика, добије се занимљиво уметничко вече, попут оног приређеног у Српском културном центру у Будимпешти. Те вечери сценом су владале дизајнерка Маја Милинић-Богдановић, списатељица Оливера Оља Јелкић, сопран Славица Јефимија Сређојевић и музички састав „Квинтете“, из Сремске Митровице

Гостујуће даме су међусобно повезане на веома интересантан начин: Маја је радила дизајн за насловну страну Оливериног најновијег романа под називом „Гамбит“, а Оливера је члан групе „Квинтете“ које између осталог изводе песме из најновијег Оливериног романа. Изложбени простор у Нађмезе улици био је оплемењен поставком различитих графика и модела ауторке Маје Милинић-Богдановић.

Уметницама и гостима добродошлицу је пожелио директор КДЦСМ-а Милан Ђурић:



– Поново смо у СКЦ-у посвећени лепоти. Ово вече није само изложба и није само књижевно вече, него је и музичко вече – рекао је домаћин и најавио изложбу Маје Милинић-Богдановић. Назив њене поставке је „Репетиција“, што заправо значи понављање.

Ђурић је истакао да је Маја, на неки себи својствен начин, као жонглер на жици. Приметно је да се понавља један облик – једнакоугаони троугао, који се појављује у делима ликовне уметности, затим у делима примењене уметности, односно дизајна. Маја помера границу и употребом једног сасвим новог медија, односно новог начина производње, а то је тродимензионални штампач који омогућава настајање облика који су се појавили на овој изложби.

Маја Милинић-Богдановић се захвалила присутнима на подршци, а посебно КДЦСМ-у који је омогућио овакву изложбу.

– Мој посао је и био истраживање нове адитивне производње или 3Д штампе. Кроз ту нову технологију, ја сам истраживала ликовност и покушала да пронађем границу шта једним елементом можемо да учинимо у ликовној уметности и колико то може да се имплицира у дизајн. Моја даља истраживања су усмерена на флексибилне материјале, који су у ствари комбинација пластике и гуме и у зависности колико га квалитетно дизајнирате у 3Д програму, то може да буде флексибилно као најфинији текстил – рекла је уметница.

У том истраживању, она је дошла до закључка да су границе у нама и да их сами постављамо. Маја, као предавач на Високој школи струковних студија Политехничког факултета, труди се да пренесе студентима знања о ономе што она истражује, и да их научи и пружи им подршку у њиховом раду.

шког затвора. Није први пут у Будимпешти, али први пут је гост КДЦСМ-а, који ју је позвао да представи свој роман Гамбит, шеснаести по реду.

Да би на неки начин направила равнотежу у свом животу, док се бави адвокатуром и неким, како сама каже, мање женственим стварима, Оливера се пронашла у књижевности.

Почела је да пише углавном за децу. У тој области је добила много награда. Две њене књиге су чак ушле у школски програм: роман „Случај Бабарога“ и књига „Хиљаду ждралова“ – дирљива прича настала по истинитом догађају. За ово дело ауторка је добила награду „Доситејево перо“.

Када не успе нешто да реши као правник и као адвокат, Оља позове

да покрене ништа, онда она у инат или из неке сличне људске потребе напише књигу. Када књига добије Доситејеву награду, доживи безброј издања и покрене лавину питања и интервјуа, онда се у ствари схвати колико је уметност моћна.

– Интересантно је, из ове ретроспективе, да сам тај роман писала 1995-96. године и да сам у њега унела једну песмицу – уопште не знам зашто. То је песмица: „На крају села, жута кућа...“. И, после више година се десило да жута кућа буде симбол управо тога о чему ја пишем, а ја то тада никако нисам могла знати (кућа у Албанији, у којој су, према сумњама, киднапованим Србима вађени унутрашњи органи – прим ур).

Недавно је написала роман „Гамбит“ који говори о трговини људима. Овим романом је покушала да скрене пажњу јавности на који начин, врло наивно, можете постати жртва неке врсте преваре. Сви мисле да се то дешава неком другом, а у ствари може да се деси било коме.

О роману је на овој уметничкој вечери говорио књижевни критичар Мирко Марковић:

– Многи од вас не знају да је њена књига „Хиљаду ждралова“ најчитанија у библиотекама Србије у последњих 12 година, а тема Оливериних романа је живот. Мотив њеног новог романа „Гамбит“ је љубав према рођењу; како деца могу врло озбиљно да утичу на живот и како се детиње приче могу остварити и онда када нико не верује. Основни мотив овде је дете које треба да се роди. И због тога се губи и ванредан посао и јако добри услови да би се учинило нешто боље. Тада верујемо, не у оно што је истина, већ у оно у шта желимо да верујемо. И знамо да није у реду, али ми верујемо у то.

Посетиоци су у другом делу вечери имали прилику да уживају у музици групе „Квинтете“, које су својим репертоаром и темпераментном интерпретацијом, пријатно изненадиле присутне и добро их забавиле. Свој музички допринос дао је и гитариста Тома Марјановић из Будимпеште, па је друштво запевало старе, свима знане хитове.

Драгана Меселција



Најављујући други део вечери, Милан Ђурић је обавестио присутне да је дизајн корица најновије књиге Оливере Оље Јелкић урадила баш Маја. Госпођа Јелкић је писац, адвокат и једина жена која је била управник му-

музе у помоћ, па напише књигу, јер то јој је последње, а можда и најмоћније оружје којим се бори. Ако нико неће да чује да је дечак из књиге „Хиљаду ждралова“ буквално нестао, ако ниједан државни орган неће



Свечаност у Матици српској

КУЛТУРА

Изложба о заштити споменика српске културе у Мађарској и Румунији

Поставка под називом „Заштита културно-историјског наслеђа Будимске и Темишварске епархије“, отворена је у Великој сали Галерије Матице српске, а представљена је и истоимена публикација. Повод је обележавања 65 година од почетка рада првог конзерватора у Галерији Матице српске и исто толико од оснивања Покрајинског завода за заштиту споменика културе.

Изложбом је представљен преглед резултата истраживања и заштите споменика српске културе у Мађарској и Румунији, као и текући пројекат „Истраживање и заштита културног наслеђа Будимске и Темишварске епархије 2013–2017“.

Посебан сегмент изложбе посвећен је раду истраживача и конзерватора на уметничким делима, ентеријерима цркава, пописима, документацији и капиталним књигама који је током деценија оставио значајан траг.

На отварању изложбе и представљању публикације говорили су епископ будимски и администратор темишварски Лукијан, покрајински се-

кретар за културу и јавно информисање Славиша Грујић, управница Галерије Матице српске мр Тијана Палковљевић-Бугарски и директор Покрајинског завода за заштиту споменика културе Зоран Вапа.

— Од првих конзервација икона из српских цркава у Мађарској, које су 1973. приказане на изложби у Галерији Матице српске, прошло је преко четрдесет година добре стручне, научне и колегијалне сарадње. Резултати конзерваторске делатности су сумирани и представљени у уводном тексту истоимене пратеће публикације изложбе који потписују мр Тијана Палковљевић-Бугарски и Зоран Вапа, челни људи две установе културе — наводи се у саопштењу Галерије Матице српске.

Текући конзерваторски пројекти у Мађарској и Румунији су везани за Темишвар и Сентандреју, два значајна српска културно-историјска сре-



дишта: конзервација иконостаса манастира Бездин, иконостаса некадашње Саборне српске цркве у Будиму и Преображенске цркве у Сентандреји, као и историјско-уметничког фонда Епископског двора у Темишвару.

О њима су у публикацији писали др Даниела Королија Црквењаков из Галерије Матице српске и колеге из Покрајинског завода за заштиту споменика културе Дејан Радовановић,

др Богдан Јањушевић и Оливера Брдариф.

На поставци је изложено и неколико предмета који су у процесу конзервације односно након извршених конзерваторских радова како би се илустровали проблеми заштите наслеђа и резултати рада тима стручњака. Изложба траје до 30. јануара следеће године.

СНН

На позив Српске самоуправе VII кварта у Будимпешти, на челу са председником др Александром Ластићем, сомборски књижевник и критичар Давид Кеџман Дако промовисао је свој најновији роман „Река за један дан“. Сусрет овог писца са публиком приређен је у Српском културном центру, а присутне су, осим аутора, поздравили и Милан Ђурић, директор СКЦ-а и Драгомир Дујмов, књижевник.

Кеџман је и овом приликом својом занимљивом нарацијом и умећем говора лако придобио пажњу својих слушаца. Као што сваком приликом истиче, он у Будимпешту долази као у своју кућу, у којој живе многи његови пријатељи.

Давид Кеџман од 80-их година прошлог века прати, помаже и истиче у својим приказима културна и књижевна збивања Срба у Мађарској. Тако је и пре месеца дана у Трстенику нашироко говорио о садашњем тренутку српске писане речи у Мађар-

Промовисан нови роман Давида Кеџмана

Сомборска река за један дан

ској. Као добитник повеље и медаље Задужбине „Јакова Игњатовића“ он чини све како би српска поезија и проза настала на тлу Мађарске била позната и у матичној земљи Србији. Организовао је бројне промоције и сусрете наших стваралаца са публиком у Сомбору, Суботици или Новом Саду.

Мозаик-роман „Река за један дан“ објавила је Градска библиотека „Карло Бијелички“ у Сомбору. Он је штампан поводом доделе песничке повеље „Венац Лазе Костића“ за 2014. годину. О овом роману критичар Анђелко Анушић је рекао следеће:



„Ако прихватимо да је сваки литерарни, и уопште уметнички исказ, истовремено и својеврсно трагање за

изгубљеним временом, Кеџман у својој књизи „Река за један дан“ трага и за непотрошеним временом. Сви ликови и протагонисти његових поетских проза, стварносни јунаци, Дух и Сенка, Сећање и Несећање, Сан и Јава, Успомене и Ожиљци, у непрестаном су дијалогу са временом и његовим оваплоћењем вечношћу, несмирени трагаоци по 'цеповима' времена, где се налазе иверци њихових испуњених, промашених, или неостварених егзистенција.

Давид Кеџман Дако је приликом овог сусрета говорио о настанку поменутог дела, а потом је читао одломке из романа за који ће 10. децембра, у Београду, примити престижно знање — Награду „Иво Андрић“, коју додељује Удружење књижевника Србије.

Д. Дујмов



Музичка јосћовања

Тамбураши из Мохача и Деске на фестивалу у Кањижи

Други по реду Међународни тамбурашки фестивал у Кањижи одржан је у организацији Удружења и тамбурашког оркестра „Потиски тамбураши“. Као и прошле године, позив на ову манифестацију организатори су упутили Оркестру „Дунавкиње“ из Мохача и Тамбурашом оркестру „Банат“ из Деске.

Оба музичка састава из Мађарске наступила су на овом фестивалу ревијалног карактера и својим програ-

мом одушевила публику. Дешчанским музичарима се придружила и солисткиња Естер Фрањо-Вујчин.

Након манифестације, музичари су дружење и размену искустава наставили уз вечеру, у пријатној атмосфери, а према најавама организатора, следеће године их очекује трећа по реду међународна смотре тамбураша, уз учешће домаћих и иностраних извођача.

П. М.

ИНТЕРВЈУ

Светислав Недучић, професор и преводилац, из Макоа

На мултиетничност сам увек гледао као на предност

Господине Недучићу, рођени сите у национално мешовитој породици и одрасли у мултиетничној средини. Живите, такође, у мешовитом браку. Колико је све то утицало на Вас, од најраније детињства и како је обlikовало Ваш поглед на свет?

– Рођен сам у Мађарској, у Чанаду. То је мало село на десној обали реке Мориш. Моја породица је у националном погледу била мешовита. Мати ми је била Румунка, а отац Србин, јединац у родитеља. Моји родитељи су после венчања наставили да живе у породичној кући, и то је, дефинитивно, одредило да моја сестра и ја одрастемо у српској породици. Са нама, децом, у ужој породици сви су говорили српски. Мати, која пре венчања уопште није говорила наш језик, учила је заједно са нама. Румунски језик смо учили од баке, а и од деце, Румуна, са којима смо се играли. А трећи језик – мађарски, научили смо у забавишту и у широј околини.

Ова мултиетничка средина позитивно је утицала на моје образовање. Са знањем три језика добио сам искуство из три културе. Ово је велики дар појединцу и могу казати да и данас гајим све три културе и осећам се врло добро. Живот ми је лепши и богатији.

Прва четири разреда учио сам у српској школи, наредна четири завршио сам на мађарском језику, као и гимназију. На Вишој педагошкој школи студирао сам математику и физику, а после сам завршио и факултет.

Иако удаљен од српских језичких подручја, Светислав Недучић не само да негује свој матерњи језик, већ је и плодан преводилац. До сада је на мађарски језик превео дела Александра Чотрића, Бојана Љубеновића, Драгутина Минића Карла, Данијеле Репман, Наталије Сокове, Слободана Симића, Стевана Шарчевића и Бојана Миладиновића. Тренутно преводи приповетке Радоја Домановића, а у плану су му и комедије Бранислава Нушића



И све то, осим прва четири разреда, учио сам на мађарском језику. За мене је мултилингвалност увек била предност. Увек сам знао шта значи мултиетнички свет, јер сам више разумео културе других народа. Целога живота нисам имао осећај да сам затворен у кавезу, већ сам осећао око мене велику слободу и задовољство.

Школовали сите се за просветној радника, били сите и директор школе, а веома успешно сите се бавили и банкарством. Који од ових послова вам је био најдражи и у којем сите постигли највише успеха?

– Педагогија је врло лепо занимање; посебно је лепо учити и васпитавати нова покољења. Волео сам рад са децом, колегама и колегиницама из просвете. На овом пољу радио сам скоро три деценије. За то време био сам на различитим позицијама, од наставника, преко разредног старешине, до директора школе. Најдраже ми је било када сам у родном селу управљао школом. Успео сам, заједно са колегама и надлежнима на вишим местима, да уведем учење српског и румунског језика у сваком разреду, као и у забавишту.

Затим сам се бавио финансијама. Желео сам, и успео сам у томе, да помогнем појединцима и фирмама, да успешније воде своје финансије и привредне делатности. И тај посао је био леп, док нису дошле промене у том сектору.

Сада сам у пензији, у којој се, такође, добро осећам, јер сада могу да испуним свој давни сан – да се бавим превожњем.

На свим пољима имао сам лепе успехе и добијао сам одликовања и признања. У свакој служби добро сам се осећао, јер сваки рад има своју лепоту. Ако човек нађе лепоту, уживаће у сваком послу.

СРПСКИ ГОВОРИ САМО СА СИНОМ

Питали смо нашег домаћина и како је бити један, од само неколико Срба у Макову (стари назив Срба за Мако), у којем је некада постојала бројнија српска заједница; колико му значе новине, часописи, књиге и емисије на српском, с обзиром на то да нема с ким да разговара на српском језику?

– Знам троје Срба у Макови, који говоре нашим језиком, од којих је један мој најмлађи син, а остала двојица које сам споменуо су његова генерација. Само са сином разговарам српски, кад нам дође кући. Од остале двојице један ми је рођак и врло ретко се састајемо, али одмах разменимо неколико речи „по нашки“. За трећег само знам да овде живи, али се још нисмо срели.

Четрнаест година сам живео и радио у једном селу, где сам био једини Србин, док су сви остали мештани били Мађари. И тада сам се трудио да сачувам српски језик. У томе су ми помагале бивше „Српске недељне новине“, а касније и књиге које сам могао да набавим у једној сегединској књижари, али их је било веома тешко пронаћи. Ствар се није мењала боље ни касније.

А сада редовно читам „Српске недељне новине“, које веома много помажу очувању српске културе и језика. У њима увек нађем чланке који ме интересују. Понекад проналазим и текстове које одлучим да преведем. Кад год сам имао прилику, пратио сам српску телевизију и радио. Сада Телевизију Србије гледам на интернету, а радио у колима је стално подешен на фреквенцију Радио Београда.

Предложио бих, али не знам коме, да се оснује предузеће које ће у Мађарској да продаје књиге из Србије. Било би добро, када би се српске књиге могле наручивати поузећем, или интернетом на територији Мађарске, пошто је наручивање из Србије скупо. У томе могу да помогну и „Српске недељне новине“.





Када и како сте одлучили да почнете да преводите текстове и књиге са српског језика на мађарски? Шта сте, до сада, од дела на српском језику превели, а шта планираете?

— Преводње је део мог живота, од малих ногу. Први превод није био мој самостални рад, јер су на њему више радили отац и сестра. Десило се то у четвртој разреди основне школе, када смо добили нов предмет — земљопис. У то време нису били најбољи односи са Југославијом, па тако нисмо имали књигу на српском језику за овај предмет. Довели смо књигу на мађарском и мој учитељ ми је казао да сваку нову лекцију преведем на српски. То ми је ишло лако. Отац и сестра су ми врло много помагали, а за мене је то било изузетно корисно. Научио сам да се све може рећи и на другом језику и да је веома лепо када помогнемо некоме ко тај језик не познаје — да се и он радује тим лепотама које има други народ.

Вршњацима сам преводио текстове народних песама, за музику и игру. И правио сам експерименте. Пробао сам, на пример, са енглеског и руског језика да преводим приче и стручну литературу на српски и мађарски језик.

Српску литературу касније сам почео да преводим, пошто у то време није било књига и часописа на српском, односно српскохрватском језику. Књиге на нашем језику стигле су у сегединске књижаре тек шездесетих година прошлог века. То су биле књиге класика, као и оне са партизанском тематиком и о изградњи социјализма.

Из тог периода имам више преведених прича, а покушао сам да преводим и романе, али их, због недостатка времена, нисам завршио. Желео сам да преводим довршених када postanем пензионер, али сада те књиге више нису актуелне.

Шта преводите у новије време?

— Годину дана је откако сам у пензији и за то време превео сам сатиричне записе Александра Чотрића, који су се појавили у књизи „Љуте приче“, које је објавила Самоуправа Срба у Мађарској. Рецензент ове књиге је др Драган Јаковљевић, професор универзитета и главни и одговорни уредник нашег СНН-а.

Превео сам и књигу прича Бојана Љубеновића „Писма из Србије“, затим и хумористичко-сатиричне приче

Драгутина Минаћа Карла „Мини(ћ) приче“. Од аутора Александра Чотрића превео сам и књигу афоризама о женама и мушкарцима „Добре вибрације“. Имам неколико превода Данијеле Репман, која је са својим причама учествовала на конкурсима СНН-а „Милован Видаковић“. Превео сам, такође, приче руске списатељице Наталије Сокове.

Од српских писаца преводио сам и Слободана Симића, Стевана Шарчевића и Бојана Миладиновића.

Сада радим на причама Радоја Домановића и превео сам више од две стотине страна. Планирам да преводим и комедије Бранислава Нушића. Већи број прича у мом преводу поја-

вио се у часопису за културу и уметност „Марошвидек“, који 15 година излази у Макоу.

Срби и Мађари више од хиљаду година живе заједно на овим просторима. Како оцењујете сарадњу између Србије и Мађарске, на плану културе, уметности и књижевности? Шта би требало учинити да се два народа из две суседне земље још боље упознају и зближе?

— Тешко ми је да о томе говорим, јер мислим да између две земље нема озбиљније сарадње на овом плану. Сећам се да је пре 30-40 година та сарадња била много интензивнија. Можда зато, што сам и ја тада био активнији у овој сфери.

Када је реч о преводима српских књига на мађарски, знам да је раније било много преведених дела у мађарским књижарама, а данас не може да се пронађе скоро ништа, осим ретких књига које се појављују у издању Самоуправе Срба у Мађарској.

Шта би требало радити убудуће, за мене је енигма. Трбало би, ваљда, више радити на овом пољу у обе државе. Ако нема покровитеља и финансијера у државним институцијама, требало би пронаћи спонзоре из света економије, као и да се тај рад координира и осмишљава.

Шта за Вас значи признања која сте недавно за свој рад добили од Удружења књижевника Срби-



ИНТЕРВЈУ

ЈАЧАТИ КУЛТУРНЕ ЦЕНТРЕ

На питање шта би српска заједница у Мађарској требало да чини да би опстала, да би се сачувала од нестанка и како најбоље чувати сопствени идентитет, Светомир Недучић одговара:

— Треба стварати и јачати центре за културу и образовање на оним местима у Мађарској, у којима живе Срби у већем броју. Потребни су нови кадрови који ће се школовати у Србији, јер наша и од нас нешто млађа генерација, говоре архаичан српски језик. Данашњи, свакодневни, литерарни и језик науке нам већ теже иду.

је и Београдској афористичарској круји?

— Признања која сам добио веома много ми значе. Прво, радује ме што су Удружење књижевника Србије и Београдски афористичарски круг препознали и признали мој рад. Много им хвала на томе. Друго, ова признања ми дају још већи подстрек и енергију за упорнији рад.

Живите у веома лепој градићу, познатом по историји, лепој здањима, чувеној бањи, лековитом блаишу из Мориша, најбољем луку на свету, знаменитим личностима које су рођене у овом месту, међу којима је и Јозеф (Џозеф) Пулицер. Шта предлажете његовим Вашијем месту да обавезно разгледају?

— Стварно, живим у једном прелепом градићу на југоистоку Мађарске, кроз који тече река Мориш. Некада, до 1950. године, Макоу је био културни и економски жупанијски центар.

Овде се налази хотел „Корона“, у којем је концерте приређивао Бела Барток, славни мађарски композитор. Његово име носи музичка школа. У нашем граду је учио гимназију велики песник Атила Јозеф, а гимназија, градски музеј и једна улица носе његово име. Була Јухас, писац дечје литературе, четири године радио је као професор гимназије у нашем градићу. Јозеф Пулицер је рођен у Макоу, а постао је новински магнат у Америци. На његовој родној кући налази се спомен плоча, а улица и нови Ђачки дом названи су по Пулицеру. У његову част, у спомен-парку постављена је биста. Још један славни Маковчанин је Јозеф Галамб који је у Америци, у граду Детроиту, створио славни Т-модел „Форда“. И он је у спомен-парку добио своју бисту, а улица и стручна средња школа понели су његово име.

У Макоу се налазе и знамените зграде, попут, Дома културе и бањског комплекса са лековитом водом, које је пројектовао славни архитекта Имре Маковец. Данашња Градска кућа саграђена је у стилу класицизма. Грађена је од 1839. године, да би била зграда седишта жупаније. Али, то није све, јер би још дуго могао да ређам знаменитости нашег града.

Разговор водио:
Александар Чотрић

ДУХОВНОСТ

Предбожићне манифестације у Печују

Адвентски програми у знаку толеранције

У циљу представљања верских и народносних обичаја шаролике Барање, Етнографски музеј у Печују покренуо је шестонедељни серијал адвентских програма, у чију реализацију је укључио и представнике хришћанских цркава, како католичке, тако и православне. У оквиру серијала, од 15. новембра до 20. децембра, сваке недеље пали се по једна свећа, а затим, такође у музеју, следи и агапе.

Главни организатор манифестације Иштван Бурјан, руководилац Етнографског музеја, позив је упутио и представницима Српске православне цркве. Они су изашли у сусрет молби

домаћина, па је 22. новембра гост духовног програма био протођакон Андраш Штријк.

Он је присутнима говорио о својим предбожићним осећањима и поделио са њима своја размишљања везана за празник Христовог рођења. Затим је уследио свечани програм, у којем су учествовали ђаци печујске Уметничке гимназије, која има статус средње стручне школе.

Адвентско поподне протекло је у пријатном расположењу, а наставак сарадње са Српском православном црквом, како је најавио Иштван Бурјан, биће настављено.

П. М.



НЕВЕН

Бруцошијада у Српској гимназији „Никола Тесла”

Шале и пошалице за нове другаре

Традиционална Бруцошијада ове године је одржана 27. новембра, у маштовито декорисаној сали за физичко васпитање. Постављена је бина, а оригинална декорација дело је професорке Изабеле Борзе. Разредне старешине 10.а и 10.б разреда, професорке Изабела Данко и Вања Прстојевић, уложиле су много труда да ова манифестација буде лепо припремљена и реализована.

У име домаћина приредбе, ученица 10.б разреда Бојана Мишулић је, о овогодишњој Бруцошијади написала следеће:

„Као што већ знате, у СОШИГ-у се чак и о најмањем догађају дуго прича, па сте сигурно сви и даље под утиском чувене Бруцошијаде. Сада, када је манифестација приведена крају,

међутим, поред добрих идеја, проблем је била реализација. Трудити смо се да Бруцошијада буде што упечатљивија, а успут смо заборавили да то нико други, сем нас самих, неће урадити. Додатни притисак била је и чињеница да су нашем програму присуствовали посебни гости. Стога смо стисли зубе и кренули у акцију. Права паника нас је ухватила недељу дана пред Бруцошијаду.

– Јесу ли они сазнали прозивке?! Ко је задужен за костиме? Нисам спавао целу ноћ, правио сам списак! Чији си ти груповоћа? – била су свакодневна питања у одељењима 10.а и 10.б. Куповина реквизита, писање текста,

мере да се мало нашалимо. Поред забаве и смеха, други циљ нисмо имали. Бруцошијаду 2015. сматрамо успешном и надамо се да ће је памтити генерације”.

Јана Лишанин, ученица 9.б разреда, овако је сумирала своје утиске:

„Сви су само размишљали о прозивкама. Неки су се уплашили и љутили се на десетаке, који су спремали овај наизглед диван догађај. Некима просто није било важно шта ће други рећи за њих, па су се забавили и уживали до краја вечери. Већина прозивки била је смешна и добро осмишљена, али је било и неких које нису приличиле догађају који гледају дирек-

торке и професори. Тема и сценографија су биле изванредне и за читаво дешавање је било потребно много труда. Све је било заиста одлично приређено. Када смо ми бруцоши ушли у салу, нестрпљиво смо ишчекивали да сазнамо прозивке, а поготово задатке. Смејали смо се и забављали, а када сам ја крочила на сцену, није уопште било толико страшно колико сам очекивала да ће бити”.

Миладинка Павловић, ученица 9.б разреда рекла је следеће:

– Идеја је била одлична и све је било добро осмишљено. Било је занимљиво, посебно плакат, сценографија и увод. Костими су били врло креативни. Свидели су ми се задаци и прозивке су биле добре. Док сам стајала на бини, била сам узбуђена и нисам знала шта могу да очекујем. Била сам одлично расположена, међутим, сутрадан када сам сумирала све утиске, схватила сам да је Бруцошијада била у појединим моментима груба, а понеке прозивке нису приличиле оваквој установи, у којој треба да се образујемо и да се културно уздижемо.

Анастасија Јовановић, ученица 9.б разреда каже:

– Било је лепо и идеја је била одлична, мада мислим да је већина прозивки и задатака била смишљена на основу изгледа и неких интимних чињеница о ученицима. Мислим да су претерали у појединим случајевима. Остале прозивке су биле у реду и циљ је био да се сви добро забавимо.

Д. Д.



могу вам одати једну малу тајну. Није било нимало лако приредити овакав програм, поготово што смо ми генерација препуна идеја, али не баш у сваком моменту спремна за рад. Изалепих „СОШИГ бајки” крију се сати свађе, стреса, неспавања, па чак и понека лоша оцена. И све то, зарад вишег циља. Знамо како је бити нов и прибојавати се нове околине. Недавно смо и ми били деветаци. Сада је наш задатак био да их мало опустимо. Надам се да смо донекле успели у томе. Додуше, тему није било лако изабрати, јер је требало бити оригиналан закон свих претходних генерација. Мноштво идеја нам је падало на памет.

осмишљавање кореографија, такође су били саставни део „СОШИГ бајки”.

Поред нервирања, приређивање Бруцошијаде 2015. је било више него забавно. Ситне чарке на пробама, испробавање казни и задатака, смишљање прозивки и слично, разлог је што смо поносни на реализацију нашег програма. Као када слажете слагалицу, исправна не може ништа да се види, а онда састављате делове. Што сте ближе крају, слика постаје јаснија.

Ово је био велики подухват за нашу генерацију, који смо уз доста труда и колегијалности успели да окончамо. За деветак „СОШИГ бајке” нису биле ништа више осим добре на-



ЧАСОВИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Професор са вишегодишњим искуством даје часове српског језика за све нивое и припрема полазнике за језичке испите.

Тел: +36 70 702 2524

ПОРОДИЦИ ПОТРЕБАН СТАН

Трочлана породица тражи стан, мању кућу или део куће за изнајмљивање на дуже време у мирном и зеленом делу Будимпеште или њеној околини.

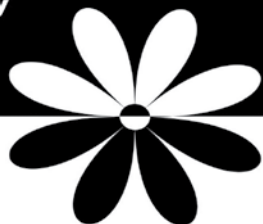
Контакт телефон: +36 30 477 8233.

ГАСТРОНОМСКО-КУЛТУРНО ВЕЧЕ У БУДИМГРАДУ

Српска самоуправа Будимграда срдечно вас позива на гастрономско-културно вече, које ће се одржати **12. децембра 2015.** са почетком у 16 часова. Током културног програма наступиће уметници Српског позоришта, а након тога следи дегустација српских гастрономских специјалитета.

Адреса: Budavári Művelődési Ház (Budapest, I Bem rakpart 6)

ПРАТИТЕ ДНЕВНО ИЗДАЊЕ СНН-а НА ИНТЕРНЕТУ



WWW.SNNOVINE.COM



Аутентични српски грил ресторан у срцу Будимпеште!

Увек свеже месо на жару и најквалитетнија пића са Балкана!

Ráday utca 61, IX квартал

Тел: +36 30 482 10 71

Достављамо поручбине на подручју Будимпеште!

РЕГИОНАЛНИ ДОЧЕК ДЕДА МРАЗА У ПОМАЗУ

18. децембра 2015. у 17.00 ч.

Свечана сала Градске куће
Улица Лајоша Кошута 23-25



Српска самоуправа у Жефварошу срдечно вас позива на СВЕЧАНО ОБЕЛЕЖАВАЊЕ СВЕТОГ НИКОЛЕ

12. децембра 2015. од 16.00 ч.

Адреса:
Улица Вајдахуњад 1/б, у будимпештанском VIII кварту



Terra Travel, Gračanička 16
11000 Beograd, Srbija
+381 11 2632-921; +381 11 630-1591
Dežurni telefon: +381 64 802-6680
Telefon u Budimpešti: +36705047240
info@terratravel.rs | www.terratravel.rs

Minibus prevoz "Od vrata do vrata"

Dnevni prevoz na relacijama:
Beograd - Budimpešta - Beograd
Beograd - Beč - Beograd
Beograd - Zagreb - Beograd
Beograd - Slovenija (svi gradovi) - Beograd
Beograd - Istra (svi gradovi) - Beograd



scan and find more

TerraTravelRS

/agencijaTerraTravel

Информације за рубрику „Инфо“
шаљите на адресу: info.snnovine@freemail.hu
Телефон: +36 30 273 3399

ИНФО СЕРВИС

Храм Свештој великомученика Георгија у Будимпешти

БОГОСЛУЖЕЊА ЗА ДЕЦЕМБАР 2015.

- 4. 12. Св. Литургија – у 10.00 ч. (Ваведење)
- 5. 12. Вечерње – у 16.00 ч.
- 6. 12. Св. Литургија – у 10.00 ч.
- 12. 12. Вечерње – у 16.00 ч.
- 13. 12. Св. Литургија – у 10.00 ч.
- 18. 12. Вечерње – у 16.00 ч.
- 19. 12. Св. Литургија – у 10.00 ч. (Св. Никола)
- 19. 12. Вечерње – у 16.00 ч.
- 20. 12. Св. Литургија – у 10.00 ч. (Детинци)
- 26. 12. Вечерње – у 16.00 ч.
- 27. 12. Св. Литургија – у 10.00 ч. (Материце)

ЈУТРЕЊЕ СЕ СЛУЖИ СВАКОГ ДАНА У 7.30

Тел. +36 30 989 6139

www.hrmsvgeorgijabudimpesta.rs



НОВОГОДИШЊИ ПРОГРАМ У XIII КВАРТУ

Срдечно вас позивамо на новогодишњи програм, дочек Деда Мраза и дружење у Дому мањина у XIII будимпештанском кварту

11. децембра 2015. од 17.30 ч.

Адреса: Ovezet u. 5, 1131 Budapest

Српска самоуправа XIII кварта у Будимпешти



ШАРЕНА БАРКА ПОНОВО ПЛОВИ!

13. децембра (недеља) од 13.00 ч.

Драга децо, дођите и запловите са нама, на „Шареној барци“! Дружићемо се уз новогодишњу представу Позоришта „Враголани“ и играти се са Танцом и Жељком, док ишчекујемо Деда Мраза.

Брод „Примус“ налазиће се са пештанске стране, код Маргитиног моста, на доку број 9, а пловиће испод будимпештанских мостова, од 15.00 до 16.00 часова.

Организатори:

Културни и документациони центар Срба у Мађарској, будимпештанске српске самоуправе V и XIII кварта и Удружење уметника „Круг“

СА ЛИЦА МЕСТА *Доброћворни базар у Хошелу „Интерконтинентал“*

Србија представила своје традиционалне производе

Познати пештански хотел био је домаћин Дипломатског добротворног базара, који сваке године у ово време приређују супруге страних амбасадора у мађарској престоници. Програм је и ове године одржан под покровитељством Аните Херцог, супруге мађарског председника Јаноша Адера

Дипломатски базар је организован у виду великог низа штандова, на којима се својим националним производима, али и кухињом, представило око 40 дипломатских представништва у Мађарској. Сви производи су продавани по симболичним ценама, а приход је намењен у хуманитарне сврхе – деци хендикепираној у развоју и образовању малишана ромске националности.

Светлана Дробац, супруга амбасадора Србије у Мађарској, и ове године побринула се да штанд Србије буде уређен у националном стилу и на тај начин достојно репрезентовала нашу матичну земљу. Поред српске заставе, везених пешкира и ћилима, који су красили штанд Србије, у продаји су се нашли и производи фирми из целе Србије. Посетиоце српског штанда дочекивале су две девојчице из српске школе „Никола Тесла“ из Будимпеште. Обучене у народну ношњу, оне су делиле традиционалну српску погачу.

Успешном представљању Србије допринео је и наступ чланова КУД-а „Табан“ из Будимпеште, који се представио сплетом српских игара и освојио бурни аплауз.

– У име наше амбасаде желим да се захвалим свима који су помогли да се наша земља представи на најлепши начин на овом скупу, али и удружењу супруга амбасадора које нам је пружало искрену подршку. Такође, и многим Србима из Мађарске који су, свако на свој начин, помогли да се достојно представимо. Захваљујемо се, у првом реду, учесницама Српске школе „Никола Тесла“, члановима КУД-а „Табан“, као и Милану Ђурићу, који сваке године у име наше амбасаде, поклања по једну своју слику за велику томболу чији приход иде у хуманитарне сврхе – истакла је госпођа Дробац за наш лист.

На базару је организован и кутак за децу. Док су родитељи куповали производе и разне сувенире, малишани су уживали у ликовној радионици.

Штанд Србије био је веома посећен. Између осталих, посетила га је и Анита Херцог, супруга мађарског председника, као и Петер Сијарто, министар иностраних послова и спољне трговине Мађарске, заједно са супругом и сином.

Веома је био посећен и део где су посетиоци дегустирали храну. Србија се у том делу базара представила традиционалним јелима као што су: роштиљ, кајмак, ајвар и домаће лепиње, а могла је да се проба и домаћа кафа, као и топла чоколада. У име Србије учешће је узела и послastiчарница „Самош“. Она је надалеко познати бренд у овој области, а власник Миклош Самош, који је иначе српске националности, послао је наследио од оца и преноси га на своје потомке.



Амбасадор Раде Дробац са супругом Светланом



Штанд Србије посетио је и Петер Сијарто, шеф мађарске дипломатије

цог, супруга мађарског председника, као и Петер Сијарто, министар иностраних послова и спољне трговине Мађарске, заједно са супругом и сином.

Веома је био посећен и део где су посетиоци дегустирали храну. Србија се у том делу базара представила традиционалним јелима као што су: роштиљ, кајмак, ајвар и домаће лепиње, а могла је да се проба и домаћа кафа, као и топла чоколада. У име Србије учешће је узела и послastiчарница „Самош“. Она је надалеко познати бренд у овој области, а власник Миклош Самош, који је иначе српске националности, послао је наследио од оца и преноси га на своје потомке.

СНН

КОНКУРС

СНН љружа шансу лићерарним ствароцима

Конкурс за књижевну награду „Милован Видаковић“ 2016.

Право учешћа на конкурс имају аутори који стварају на српском језику, без обзира на држављанство и место становања. Један аутор може послати највише једну причу, дужине до 3000 компјутерских карактера (укључујући и размаке).

Радови треба да буду написани у Word формату, потписани шифром и послати електронском поштом (имејлом), на адресу:

snnbudimpesta@gmail.com.

Податке о себи, који укључују пуно име и презиме, краћу биографију, поштанску и електронску адресу и број телефона, аутори достављају такође имејлом, у оквиру истог дописа, испод своје приче и шифре којом је потписана. Чланови жирија ће радове учесника конкурса добити од стране организатора искључиво под шифрама.

Конкурс није тематски одређен, а у конкуренцију за награду ући ће приче које на имејл адресу *Српских недељних новина* стигну до 29. фебруара 2016. године. Жири ће одлуку донети до краја марта, а резултати

Редакција Српских недељних новина расписује традиционални конкурс за најбољу необјављену кратку причу на српском језику. Радове очекујемо до краја фебруара 2016, а награду најбољем аутору уручујемо на посебној свечаности, почетком пролећа

конкурса биће објављени у следећим медијима: штампано и онлајн издање *Српских недељних новина*, интернет страница РТС-а (подсајт за дијаспору) и сајт *Конкурси региона*.

Осим што информишу своје читаоце путем штампаног и интернет издања (www.snpovine.com), *Српске недељне новине* чији је издавач Самоуправа Срба у Мађарској, као једино штампано гласило Срба у Мађарској, делују и на едукативном и ширем културном и друштвеном плану. Конкурс *Милован Видаковић* је једна од акција којима уредништво листа настоји да своје читаоце у Мађарској, али и ван ње, мотивише да кроз писано изражавање у одређеним књижевним формама, негују



српски језик и својим делима обогатују књижевност која настаје на њему.

Милован Видаковић се сматра зачетником жанра романа у српској књижевности. Био је један од најчистијих српских писаца свога времена. Детињство је провео на селу, без школе, чувајући овце и козе, а једини духовни утицај на њега имала је епска народна традиција.

Гимназију је завршавао у Сегедину, Темишвару и Новом Саду, а филозофију у Сегедину и Кежмарку, где је уписао и студије права. За време читавог школовања, Видаковић се издржавао подучавајући млађе ђаке. Научио је латински, немачки, мађарски и делимично француски језик.

У јесен 1817. године постављен је за професора Српске гимназије у Новом Саду, а од 1824. радио је као приватни учитељ у Темишвару, Сремским Карловцима и Пешти. Често је био у беспарици, а последње године живота провео је у Пешти. Код њега су становали многи српски ђаци који су се у то време школовали у Мађарској престоници.

Сахрањен је на српском гробљу у Пешти, а надгробни споменик му је подигла Матица српска. ■

ЗНАМЕНИТИ СРБИ

СВИ НАШИ ПАТРИЈАРСИ (3)

Рођак великог везира Мехмеда

У Горњој цркви манастира Св. Николе у Бањи код Прибоја, подигнутој још у дваестом веку за седиште Дабарске епископије, а први пут обновљеној 1330, од Стефана Дечанског, постоји једна фреска на којој је насликана сцена Макарије предаје црквеног престола наследнику Антонију. Уз њих двојицу, насликан је и новобрдски митрополит Дионисије. Грујић сматра да је Макарије „можда, осећајући се стар и слаб, дошао на мисао да треба искористити повољне политичке прилике и за живота свога, и рођака му великог везира Мехмеда, утврдити тешко стечену аутокефалност обновљене Пећке патријаршије, како се не би десило да после његове смрти охридски архиепископ или цариградски патријарх поново приграбе себи власт над њом“.

Патријарх Антоније је био сликар и резбар. Пећке и дечанске двери из 1570. на иконостасима ових манастира су његово дело. Антоније је платио израду окованог крста од позлаћеног сребра са гравираним украсима и натписима. Крст је рађен од 1568. до 1569. године, а био је намењен украшавању Велике цркве у Пећи.

Након смрти Макарија, у септембру 1574. године, Антоније је фактички самостално управљао црквом годину дана.

Патријарха Антонија наследио је његов рођак Герасим Соколовић, придвор-

ни монах у Пећи и митрополит херцеговачки, који је у свом времену постао познат и по томе што је реорганизовао Пећку патријаршију. Из сачуваних записа о њему види се да је био велики љубитељ књиге, јер су по његовом налогу преписани минеји за Велику цркву у Пећи и манастир Грачаницу. Такође је, како истиче епископ Сава, наредио да се „о његовом трошку препише Панегирик који је поклонио манастиру Грачаница“. Док је још био митрополит, Герасим је у манастиру „преподобне матере Параскеве“ под планином Цер за „цену злата“ преписао „свети и божанствени закон и поклонио га самом манастиру“.

Седиште Патријаршије у време Герасима било је у Пећи, где је било стотинак монаха. Султану је, „на име слободе вере“, патријарх морао годишње да даје по 2000 дуката, што је била висока сума.

Патријарх Герасим је за живота титулисан као патријарх „свима Србима и Бугарима и северним крајевима и осталом“. Повукао се са трона 1580. године, и своје место уступио свом рођаку, митрополиту херцеговачком Саватију. Последње помене о патријарху Герасиму налазимо код попа Цветка из села Корише код Призрена, године 1586, и у „једном рукопису Пећке патријаршије из 1587, када је, како истиче Сава Вуковић, патријарх Герасим вероватно и умро“.

Шеснаести пећки патријарх био је Са-

ватије Соколовић, пострижник Требињског манастира. О Саватију, братанцу чувеног Макарија, остао је сачуван помен да је „столовао“ између 1585. и 1586. године, да је претходно био херцеговачки митрополит, да је 1573. године основао манастир Пива на Синцу, притоци реке Пиве у Црној Гори, и да се „заносио мишљу да ослободи Србе од Турака“. У једном запису о манастиру Пива каже се за Саватија да „после би патријарх пећки и свим Србима“. Зидане овог највећег манастира од тесаног камена, подигнут у време турске окупације, Саватије је започео као митрополит, а завршио као патријарх 1586. Исте године Саватије је „напрасно умро“.

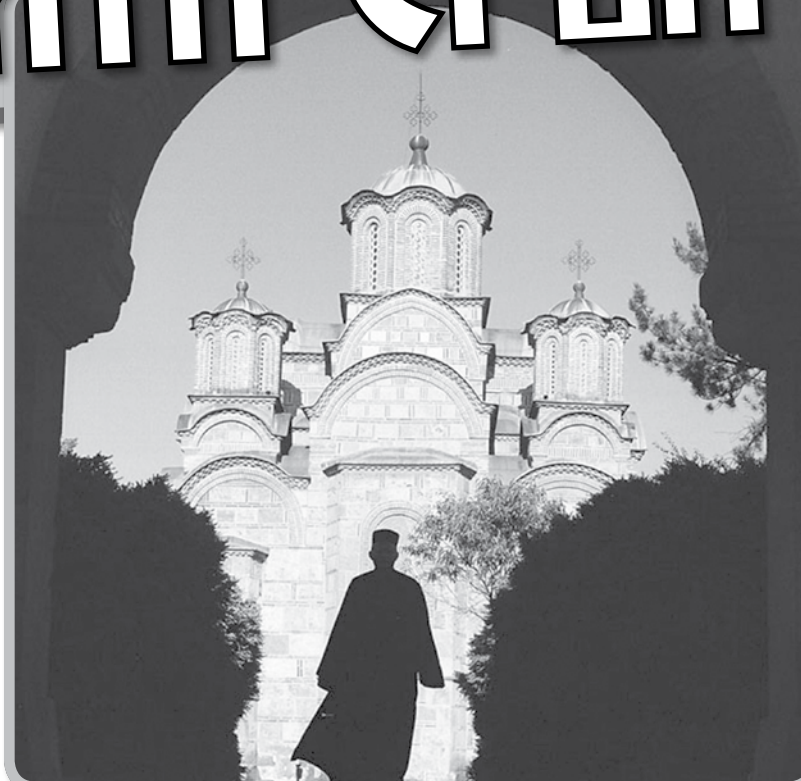
Три патријарха за пет година

После Саватија, на патријаршијском трону у неких пет година изменила су се тројица патријарха: Никанор, Јеротије и Филип, о којима се не зна много. Како наводи Марјановић, „не зна се разлог због чега је то тако било, да ли су они природном смрћу били смењивани или су биле у питању неке друге околности“.

О Грку Јеротију, који је на трон Пећке патријаршије дошао, по Илариону Зеремском, после Саватија сачувана су само два помена из 1589. и 1590. године. Преписивач једнога минеја тврди, како истиче Слијепчевић, да га је писао „у дане просвећенога архиепископа пећког оца и учитеља Срба и Бугара и многих других крајева владике кир Јеротија“. У манастиру Ораховици писан је 1590. године типик, а „тада је пећким престолом добро управљао патријарх кир Јеротије“. Из овог записа види се једино да је Јеротије добро управљао троном Светог Саве, и да је наставио верску и националну политику духовне обнове српског народа коју је започео Макарије Соколовић.

БРАТАНАЦ – НАСЛЕДНИК

Наследник српског патријарха Макарија био је Антоније Соколовић, братанац патријарха Макарија и близак рођак Мустаф-паше, који је, по једном документу из 1570. био херцеговачки митрополит, а потом, у време избора за челника српске цркве, и администратор Патријаршије. На челу српске цркве Антоније је био од јесени 1571. па све до 1575, када је Герасим Соколовић постао пећки патријарх. Антоније је наследио патријаршију која се простирала од Будима и Арада на северу, до Јадранског мора на западу и Самокова у Бугарској на истоку.



Овај додатак објављујемо уз финансијску помоћ Министарства културе и информисања Републике Србије

Патријарх Јеротије се потписивао као „патријарх Срба и Бугара“. Умро је 17. фебруара 1591. године.

У другој половини XVI века, када се на црквеном трону променило неколико патријарха, у Русији је настао њихов „највећи књижевни“ подухват „Летописни лицевој свод“, у коме је на шездесет једном листу, са 122 минијатуре и са око 250 малих слика, испричана драматична прича о Светом Сави. У овом летопису се, што је значајно и за историју цркве, такође налазе и житија српских светитеља из епохе српских архиепископа.

За деветнаестог српског патријарха изабран је 15. јула 1591. године Филип. Он се помиње 1592. године у једном „запису, који је преписао у манастиру Озрену, у храму светог оца Николаја јерођакон Тимотеј“, и то као онај који „одржава српски престо“.

Према Илариону Зеремском, патријарх Филип је управљао Патријаршијом од јула 1591. до почетка лета 1592. године. Патријарх Филипа је после смрти на трону српске цркве наследио патријарх пећки Јован.

Преговори са римским папом

О патријарху Јовану, окретном и занимљивом управнику српске цркве, зна се нешто више него о његовим непосредним претходницима. Судићи по његовом презимену Кантул изгледа да је био влашког порекла, али по целини дела које је оставио Јован је био „прожет духом старе српске средњовековне државе“. На патријаршијски престо ступио је после смрти патријарха Филипа 1592. У тежњи за ослобођењем народа од Турака, пећки патријарх и поједини епископи преговарали су са римским папама, који су у то доба подстицали западне владаре да крену у нови крсташки рат против Турака. Зато је Јован Кантул 1598. године подржао покрет хришћанских земаља предвођених Шпанијом, Венецијом, Аустријом и Ватиканом, са папом Климентом на челу, за ослобођење балканских хришћана од Турака.

Српски патријарх Јован је преговарао и са аустријским надвојводом Фердинандом у Грацу, а пошто није успео да обезбеди помоћ, ушао је у савез са шпанским двором и савајским војводом Емануелом I. Турци су, сазнавши за све активности српског патријарха, успели да Јована на „превару довуку у Цари-

град и да га ту, сурово, вешањем, убију“ 14. октобра 1614. године. Један запис око његове слике сачуван у Патријаршији у Пећи, потврђује, како истиче Марјановић, да му се гроб налази у Цариграду близу Јерни капије. Патријарх Јован се бринуо о духовном животу цркве; наручио је преписивање књига које је потом поклањао цркви у Пећи и манастиру Хиландару. Његовим залагањем обновљен је патријаршијски комплекс у Пећи, а фрескама су осликани храмови Свете тројице у Пљевљама и црква манастира Хопова.

Патријарх Јован остао је у народном сећању као „ревностни мученик и страдалник за правослање“, а у историји СПЦ-а је забележен највише по томе што је био, како истиче Слијепчевић, први патријарх после обнављања Пећке патријаршије 1557. године који је напустио помирљиву политику према Турској и окренуо се Западу.

Пајсије „књогољубац“

Након ликвидације патријарха Јована Кантуле, на трон српске цркве изабран је на сабору у манастиру Грачаница, 4. октобра 1614, новобрдски митрополит Пајсије. Патријарх Пајсије је рођен у селу Јањево на Косову 1542. у породици свештеника Димитрија. Прва знања о цркви је добио у својој кући и у манастиру Грачаница, средишту новобрдске епархије, где је изгледа био, како тврди Иларион Руварац, ученик патријарха Јована. За грачаничког митрополита Пајсије је изабран 1612. године, а две године касније за патријарха. Пајсије је био образован свештеник и „велики књогољубац који је имао и своју личну библиотеку“.

Једно краће време српски патријарх Пајсије је водио преговоре са Римом, о чему постоје трагови у ватиканским архивама, а затим се преко вршачког митрополита Антонија (1632) и скопског митрополита

ОДМАЗДА ТУРАКА

У време патријарха Јована Кантула започели су 1593. године аустро-турски рат и српски устанак у Пећи, а почетком 1594. букнуо је устанак банатских Срба под духовним вођством вршачког епископа Тодора. Тада су устаници на својим ратним заставама почели да носе лик Светог Саве. Устанак је угушен, а устаници су се, да би избегли погром, колективно иселили у Ердељ. Епископ Тодор је ухваћен и сурово кажњен „живим драњем на мех“. У знак одмазде због устанка Срба, Синан-паша је наредио да се мошти Светог Саве донесу из манастира Милешеве, где су лежале 350 година, у Београд и да се ту, на Врачару, спале на ломачи 1594. Пет година касније, 1579, чувени војвода Грдан, уз помоћ херцеговачког митрополита Висариона, подигао је у Херцеговини устанак, који је, такође, био сурово угушен.

Симеона, који је 1641. године „отишао у Москву и израдио царску даровницу катедралној цркви Пећке патријаршије“, окренуо Русији. Патријарх Пајсије је уз велике напоре успео да обнови неке манастире и успостави нормални верски живот, о чему сведочи барски надбискуп Марин Бици у својим извештајима Римској курији о својим путовањима по Старој Србији. У Ватиканским архивама се налази белешка да је приликом једне од посета српској Крајини патријарх Пајсије водио озбиљне теолошке расправе са угледним католичким архиђаконом Леонардијем.

Патријарх Пајсије I Јањевац био је, судећи по записима о „његовом ходочашћу“, велики путник. Пред крај живота посетио је најпре Цариград, а првог октобра 1646. пошао је на дуг пут у Јерусалим и са кога се у Пећ вратио 28. јуна 1647. Пајсије се за живота успешно супротстављао „плановима Охридске архиепископије да под своју духовну власт“ потчини Пећку патријаршију, али и „унионистичким плановима Римске курије“.

Патријарх Пајсије је, према неким историчарима цркве, умро 3. новембра 1647. или 1648. године, а по старим српским записима, које је проучавао Стојановић, патријарх је „умро 3. октобра 1649. године у 3. часа ноћу“. На патријаршијском престолу Пајсије I Јањевац провео је 33 године.

Честе посете Цариграду

На Сабору одржаном у манастиру Морача 1648. године за двадесет другог патријарха и тридесет трећег наследника трона Светог Саве, изабран је Гаврило Рајић из Старог Влаха. Пре избора Гаврило је био смедеревски, новопазарски и рашки митрополит. Приликом преузимања трона пећких патријарха, Гаврило је морао да плати годишњи „кесим“ (порез) у износу од 100.000 акчи на руке Мехмед-аги. Одмах по преузимању патријаршије, 1649, Гаврило је посетио Цариград, где је код турских власти покушао да олакша тешко материјално стање српске цркве. Због тога се, средином 1652, састао у манастиру Свети Ђорђе у Будимљи, код Берана, са изаслаником Римске курије Павлином Демскином, и нешто касније на Косову са призренским бискупом Франом Сојимировићем. Разговори су вођени о унији, миру међу хришћанима и још неким другим осетљивим политичким питањима. Године 1649. патријарх је посетио Цариград како би учврстио свој положај у царевини и предао редовне годишње дажбине.

Патријарх Гаврило је био „велики књогољубац“. У манастиру Сретење на Овчару пронашао је 1650, како пише епископ шумадијски Сава, „типик запустелог манастира Ариља, узео га и однео у Пећ“, а у замену манастиру је поклатио осам других књига.

Гаврило Рајић путовао је по Европи и Русији, имао блиске везе са Римом и бројне разговоре са папским мисионарима, који су у време његовог владања српском црквом посећивали наше крајеве. Гаврила је позвао у мисију молдавски војвода Матеја Бесарабе да посредује у закључењу мира између њега и хетмана Богдана Хмељницког.

Рашки митрополит Максим, Србин из Скопља, постао је, и то на **2**



личну препоруку патријарха Гаврила, а у време његовог добровољног изгнанства у Русији, двадесет трећи српски патријарх. Знајући за трагични судбину свога претходника, патријарха Гаврила, Максим се у свом делуњу ограничио само на духовну обнову српске цркве под Турцима. Прекинуо је све везе са Русијом и своја многобројна путовања свео на простор властите патријаршије.

У Пећком поменику Максим се помиње 1656. године, као „Максим, милошћу Божјом патријарх пећки“. Личним средствима патријарх Максим је доградио утврђење око Патријаршије, а наредио је да се 1672. године ослика мала црква у патријаршијском комплексу. Патријарх и архиепископ Максим настојао је, како пише Грујић, „да под своју власт подвргне и све римокатоличке манастире и калуђере под турском влашћу, а нарочито у Босни и Херцеговини“.

Максим уступа трон Чарнојевићу

Како тврди историчар Рајко Веселиновић, због болести изазване „капљом“, 17. марта 1669. године, и дуге одузетости која је уследила, Максим се повукао из активне управе црквом и руковођење Патријаршијом препустио Арсенију III Чарнојевићу.

Арсеније је рођен на Цетињу 1633. године, у породици која води порекло из старе владарске фамилије Црнојевића. Новија истраживања говоре да Арсеније, заправо, потиче из племена Паштровића. О раној младости, школовању и ступању у монаштво Арсенија III не знамо ништа. Знамо да је био близак патријарху Максиму, кога назива „добрим оцем и учитељем“ и коме је једно време био придворни монах. Године 1665. изабран је за игумана манастира Пећка патријаршија, а након четири године постао је „титулари митрополит пећки, односно хвостански“, чиме је, заправо, постао коађутор оболелог патријарха Максима, о чему, према епископу шумадијском Сави, сведочи „натпис на зиду манастира Грачаница“.



Због тешке болести патријарха Максима, Арсеније већ од 1672. године врши патријаршијске дужности, али се у јавности у овој улози појављује тек од 1674. „шест пуних година пре смрти патријарха Максима“. Чим је почео да врши патријаршијску власт, патријарх Арсеније је сишао у Црногорско приморје, где се састао са барским надбискупом Змајевићем, својим даљим рођаком који је прешао у католичанство, и који је забележио да је Арсеније тада био „у доби од 35 до 40 година, лепа и достојанствена изгледа и у опхођењу врло љубазан“.

Како је од турске власти био званично признати представник Српске цркве, патријарх Арсеније је имао право и на оружану пратњу. Када је био у Приморју, Арсенија је пратила група од 30 наоружаних коњаника, што је, по хроничарима оног доба, оставило снажан утисак на народ. Године 1674. патријарх Арсеније је посетио Босну, а две године касније, 1676, Браничево и у једном „запустелом манастиру“ нашао један мишеј, на њему се потписао и задржао га

за себе. Исте године обишао је Срем, а потом Жичу. На хаџилук у Јерусалим, где је био гост јерусалимског патријарха Доситеја Нотара, Арсеније је кренуо 22. марта 1883, и о свом путовању оставио, како истиче Слијепчевић, кратак „дневник у коме нема ничег нарочито интересантног“. Због турских претњи, патријарх Арсеније је 1689. побегао у Црну Гору, где је, преко цетињског митрополита Висариона, ступио у везу са Млечима.

Проигуман манастира Добриловине, јеромонах Василије, записао је 1689. године да је патријарх Арсеније био на Цетињу, где му је дао „писаније“ да буде исповедник за Црну Гору и Приморје“. После Турског пораза под Бечом 1683, а на иницијативу папе Иноентија XI, формиран је 1684. године савез Аустрије, Пољске и Венеције, под називом Света лига. Турци су исте године претрпели тежак пораз у Мохачкој бици, а банатски Срби су се прикључили „покрету хришћана против ислама“ подизањем устанка. Одмах по аустријском ослобађању

Србије, а да не би изгубио престо, патријарх Арсеније III се вратио из Црне Горе у Пећ и отишао у Призрен да се састане са Пиколоминијем, који је тада у име цара Леополда I преговарао с патријархом да се српски народ ангажује на аустријској страни у борби против Турака.

Велика сеоба Срба

Аустријски неуспеси присилили су Арсенија III да се, почетком 1690, са патријаршијским драгоценостима, са пет владика, једанаест капетана, седам игумана, калуђерима и око 40.000 породица, у великом збегу, познатом као Велика сеоба Срба, склони пред турском осветом. Опустеле крајеве око Пећи, Призрена и Приштине, тада су населили Арнаути, а многа српска села, цркве и манастири су опљачкани и уништени.

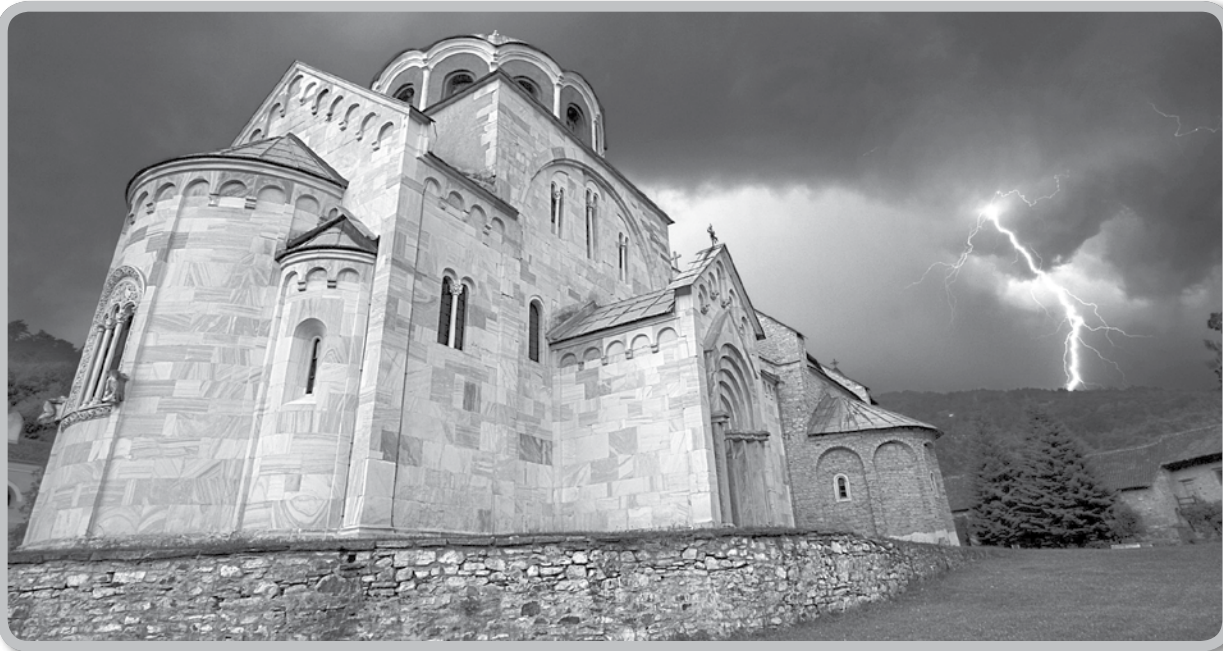
Доспевши у Београд, патријарх Арсе-

ДОГОВОР У МОСКВИ

У Москви 1654. године на једном скупу, за који Константин Јиречек тврди да је био тајни, српски патријарх се састао са првацима балканских народа и договарао како да се ослободе турског ропства. У Русији је Гаврило био лепо примљен од цара Алексија, па је већ 1655. године, заједно са антиохијским патријархом Макаријем, учествовао на једном црквеном сабору у Москви. Током боравка у Русији цар Алексије му је након „одступања“ патријарха Никона понудио трон руске цркве. Гаврило је ову понуду одбио и 1656. се вратио у Пећ, где је на црквеном престолу заступао Максима, кога је у време свог изгнанства у Русији сам предложио за патријарха како се, због његовог одсуства, патријаршија не би угасила. Његов покушај да поново дође на трон Светог Саве није успео.

није, епископи и народни прваци одржали су јуна 1690. сабор и одлучили да цару у Беч пошалу на преговоре способног јенопољског епископа Исаија Ђаковића. Аустријски цар Леополд је примио делегацију и обавезао се да ће примити избегле Србе на своју територију; да ће им





ВЕЗИРОВА ПОНУДА

Чим су у Цариграду дознали, и то од језуита, који су пратили сваки корак патријарха Гаврила Рајића у Москви, за његове активности у Русији и Европи, одмах су га, како пише Марјановић, позвали на „диван“. Од великог везира Гаврило је био оптужен за велеиздају, јер се у Русији жалио на Турке и тражио помоћ за ослобођење српског народа. Велики везир му је понудио да пређе у ислам и да се спасе. Патријарх је одбио ову понуду везира, па је након сурове тортуре којој је био подвргнут у затвору, 1659. године обешен у Бурси. Презвитер Павле сахранио је 18. јула 1659. године патријарха Гаврила. Нешто касније Гаврило је канонизован за свеца, а његов савременик и хроничар цркве Лекијен уврстио је Гаврило у ред свјетих мученика пострадалих за хришћанску веру.

гарантовати верске и националне слободе и да ће Арсенија признати за патријарха свих Срба, о чему је 21. августа 1690. издао „Привилегије“. Нов документ цар је донео 20. 8. 1691. године, чиме је, сходно традиционалним православним богослужбеним канонима, потврђена пуна црквена аутономија.

После Велике сеобе Срба и уништења скоро свих манастира, патријаршијски трон у Пећи је остао неко време празан. Турски велики везир Мустафа Ђуприлић позивао је патријарха Арсенија да се врати са народом „на стара огњишта“, али како му то није пошло за руком, поставио је, 1691. године, за патријарха у Пећи Калиника I који је са собом, како стоји у једном запису, довео и два грчка архијереја. Патријарх Калиник био је Грк, а на престо Светог Саве дошао је уз помоћ свог брата Маврокордата. У Дечанској споменици пише да је нови патријарх био „Калиник от Скопље“.

Грк наслеђује Арсенија III Чарнојевића

Патријарх Калиник I је уложио доста труда да се среди стање у Пећкој патријаршији. Био је, како истиче епископ шумадијски Сава, велики борац за православље и добар архијереј, што је, у ситуацији у којој се нашао српски народ, било и најважније. Након смрти патријарха Арсенија Чарнојевића, српски епископат у Аустрији признао је патријарха Калиника за свог духовног старешину, а он је, заузврат, 18. маја 1710. године Крушедолској митрополији признао аутономију. Калиник је добро управљао Пећком патријаршијом, успевши да очува њену самосталност у „тешким и смутним временима за српски народ“. Хиротонисао је нове епископе, а повратника, владика Јефрема Бањанина, поставио за свог „егзарха“ у манастиру Павлици. Калиник се успешно борио против католичких мисионара унијата и редовно је плаћао све порезе Турцима.

Патријарх Калиник је умро у Темишвару 16. августа 1710. године. Пет месеци после његове смрти, 6. јануара 1711. године, на патријаршијски трон долази Атанасије I. За време Калиникове управе Српском црквом „усталио се примат једне митрополије над другом, тако да је пећки поглавар сматрао карловачког својим егзархом“. А

карловачки митрополити „називали су се егзарсима трона пећког“. Иларион Руварац, међутим, сматра да је Карловачка митрополија постала „самовласна“ још 1708. године када су фактички „покидане“ све везе са Пећком патријаршијом.

Пошто је био регуларно, и то на редовном црквеном сабору изабран, Атанасија I признавали су и карловачки српски митрополити у Аустроугарској.

Као пећки патријарх Атанасије се помиње у једном запису из 1711. као свештеник који се бринуо о обнови цркве. А у једном другом запису, који није датран, „помиње се његова смрт“ 23. априла 1712. године.

Мојсије затиче тешко стање цркве

За 38. поглавара Српске цркве и 27. патријарха 6. октобра 1712. године изабран је Мојсије Рајовић или Рајић, познат и по надимку Чурла. Рођен је у Трговишту у Старом Расу, монашки постриг је примио у манастиру Милешевци, а једно време пре избора за митрополита рашког 1704, био је епископ пећког манастира. У време његове пуне власти дошло је до новог рата Аустрије и Млетачке републике против Турске 1716–1718. Тада је Турска била поражена код Петровара-

дина и изгубила је, по Пожаревачком миру 1718, Банат, југоисточни Срем, северну Србију до Западне Мораве, а у Босни области на десној обали Уне и Саве. Од Пећке патријаршије су узете Београдско-сремска епархија и епархије Ваљевска, Темишварска и Вршачка које су припојене Карловачкој митрополији.

Када је преузео сву власт у цркви, Мојсије је Патријаршију затекао у тешком материјалном стању, па је био принуђен да тражи финансијску помоћ од карловачких митрополита.

Патријарх Мојсије је путовао у Босну 1714. године, а следеће, 1715, дао је благослов за сликање једне иконе у манастиру Морача. Још као рашки митрополит, како пише Марјановић, из страха од турске освете привремено је пренео мошти светог Стевана Првовенчаног из Студенице у знатно сигурнији колашински манастир код Црне Рече.

Патријарх пећки Мојсије Рајовић је, како пише епископ Сава, потврдио избор Викентија Поповића 1713. за карловачког и Мојсија Петровића 1821. године за београдско-карловачког митрополита.

И за патријарха и за Српску цркву година 1718. била је веома значајна: те године је, како пише Слијепчевић, богати калуђер манастира Ивера са Свете горе, Тимотеј, успео да од султана купи пећки

патријаршијски престо и да уклони патријарха Мојсија. Тимотеј је дошао у Пећ са царским бератом и почео да врши јурисдикцију. На страни патријарха Мојсија и Српске цркве били су сви источни патријарси који су 21. јула 1718. године одржали у Цариграду сабор на коме су проклели Тимотеја.

Патријарх Мојсије је на крају некако успео да отклони ову опасност и уз помоћ свештенства из Карловачке митрополије наставио је да управља црквом све до 1725. године, када се добровољно повукао препуштајући вођство црквом Арсенију IV. Као патријарх Мојсије је био, како сведоче његови савременици, окретан и енергичан управник цркве. Умро је 13. априла 1725. године у Београду.

Арсеније је рођен 1699. године у Рашкој и још као сасвим мали и необично даровит дечак започео је школовање у пећком манастиру. Убрзо је постао ђакон, затим помоћник патријарха Мојсија и већ 1721. рашки митрополит. За пећког патријарха највероватније је био изабран пре 16. октобра 1725. године, јер је тога дана био у друштву московског митрополита Симеона Поповића у манастиру светог Јована Рилског где се потписао као „последњи приставник патријархије Српске Арсеније“. (...)



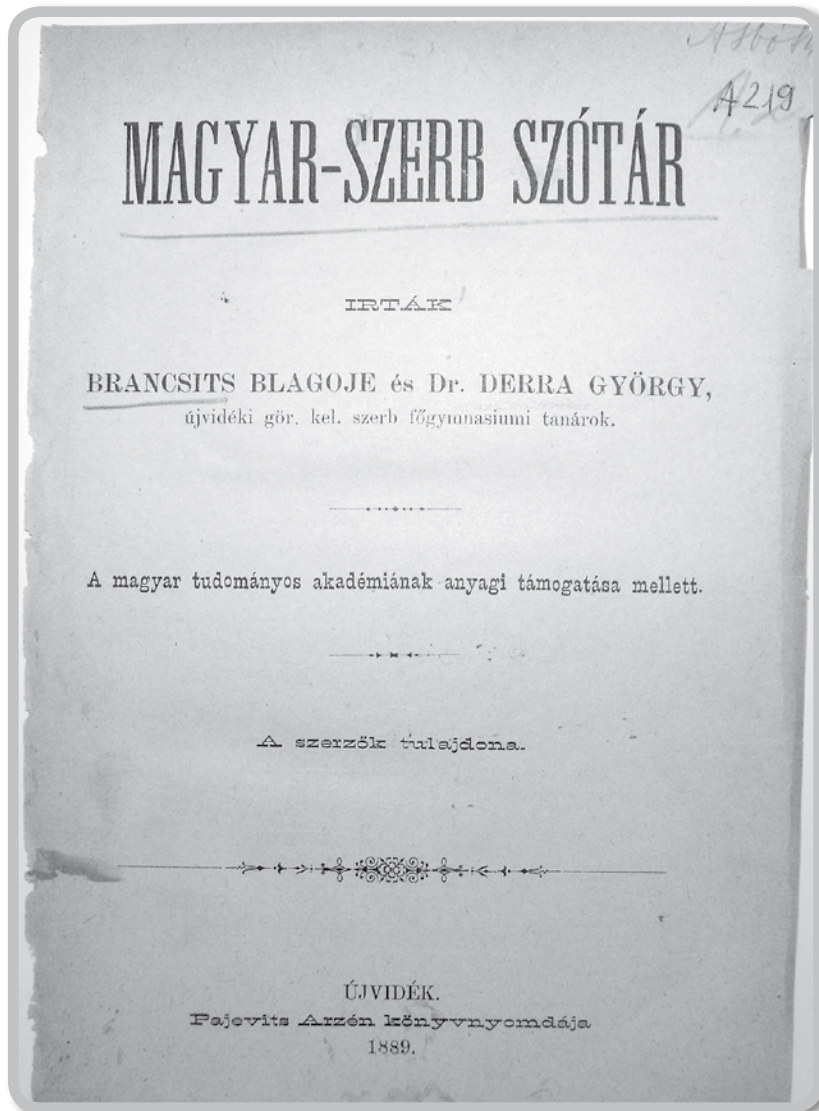
НАУКА О ЈЕЗИКУ

Др Александар Урком

Српско-мађарски двојезични речници

Лексикографија је грана науке о језику која се међу осталим бави и питањима састављања и уређивања речника. Она тражи одговор на питање према којим аспектима можемо да одредимо један тип речника, како се врши избор одредница у речнику и према којим принципима се утврђује њихово значење. Поред овога, лексикографија може да се схвати и као грана лингвистике која обухвата методе примењених наука, јер се труди да корисницима представи конкретно стање лексичког фонда једног или више језика, остављајући могућност корисницима да кроз коришћење и анализу речника спознају узајамне односе, односно законитости које су представљене у језичком узорку.

Као физичко отелотворење лексикографије и њене сврхе, пред нама се ствара један продукт, речник. Да бисмо утврдили типове одређених речника, требамо да смо упознати са наменом, обимом, односно другим карактеристикама речника. Најосновнија категоризација речника се врши према томе колико језика је садржано у датом речнику. Према томе можемо да говоримо о једнојезичним, двојезичним па и вишејезичним речницима. Према томе колика количина лексичког фонда је садржана у речнику разликујемо џепне, приручне, средње и велике речнике. Џепни речници се у својој намени у великој мери разликују од осталих типова речника, јер су то најчешће или туристички речници, чија се сврха састоји управо у њиховој лакој преносивости и једноставној применљивости, или стручни речници оних стручних области код којих је број речи и израза ограничен и мањег обима. Приручни речник је састављен најчешће из једног или два тома и већ је погодан за преношење најважнијих карактеристика једног стандардног језика. Средњи речник се састоји најчешће из три до седам томова и представља озбиљну истраживачку базу свима онима који желе да се слојевито упознају са карактеристикама и лексичким благом једног језика. Велики речник се састоји из више од седам томова и његов задатак је да мапира и сачува комплетно лексичко благо једног језика уз опис његовог историјског развоја и приказ тренутног стања књижевног језика. У случају двојезичних речника, условљено другим потребама, у 20. веку су настале категорије малог, приручног и великог двојезичног речника. Мали речник се углавном састоји од око 20.000 одредница, приручни речник од 40-60.000 одредница, а велики двојезични речник од броја одредница који прелази број 100.000. У случају сва три типа речника, највећи проблем за састављаче речника представља питање које су то најважније и најче-



шће коришћене речи које треба да су представљене у једном од ових типова и категорија речника. Ако погледамо намену једног речника, можемо да разликујемо описне речнике, речнике страних језика, фразеолошке речнике, речнике књижевних стваралаца, дијалектолошке речнике, али чак и такве специјалне речнике као што су ученички речници, дечији речници, тезауруси, речници сленга, итд. Наравно, не сме да се забораве ни електронски речници, нити интернет онлајн речници, јер развојем технологије, услед убрзаног живота човека, мењају се и потребе. Тако да је данас врло важна и доступност једног речника, његова преносивост, примена принципа „речник у џепу“.

Почеци лексикографских радова код Срба датирају из 19. века и везују се за име Вука Стефановића Караџића. Срп-

ска средњовековна држава у 14. веку потпада под владавину Турака и све до почетка 19. века нису постојали услови да се започну радови на лексикографским делима, на састављању речника. У словенском свету, двојезични речници се састављају и пишу већ неколико векова раније, као најзначајнији, а и уједно повезан са јужнословенским језицима је управо Вранчићев петојезични речник из 16. века, који је у исто време и први речник који повезује мађарски језик са једним јужнословенским језиком, у овом случају далматинским, који је у време аутора представљао западну верзију јужнословенских језика на Балкану, односно хрватски језик.

Од Вуковог Српског рјечника из 1818. године почиње српска лексикографија која је до данашњег дана израсла у озбиљну и у свим европским и светским токовима адекватну науку.

Што се тиче српско-мађарских и мађарско-српских двојезичних речника – иако се често чује у стручним круговима

да лоше стојимо са речницима – изненађујуће је колико је плодна делатност српско-мађарских лексикографа почев од 19. века па све до данас. Позивајући се на мађарске стручне кругове, можемо да кажемо да што се тиче речника стандардних књижевних језика на челу лексикографских радова управо стоје руски, словачки, хрватски и српски језик, док су двојезични речници са осталим словенским језицима у знатно мањем броју. Наравно, у нашем случају, посебно су интересантни речници српског језика, односно касније српскохрватског, па након раздвајања српског и хрватског опет српског књижевног језика. Ипак, важно је да будемо упознати и са интересантним околностима у припремању српскохрватских речника, као што је и чињеница да је у најбољим и најобимнијим српскохрватско-мађарским, односно мађарско-српскохрватским речницима Левашаића и Шурањи, односно Емила Палиха, управо српски језик доминантан, он се увек ставља на прво место, док је хрватска варијанта секундарна. Ипак, како се не би створила погрешна слика да су двојезични речници чистог српског и мађарског језика настали тек деведесетих година 20. века, овде ћемо представити и све оне речнике који су још од краја 19. века настали, и заузимају истакнуто место у историји српско-мађарске лексикографије.

Јожеф Рејтењи: Српско-мађарски-латински-немачки школски џепни речник за гимназије, Будимпешта, 1875.

Јожеф Рејтењи је био наставник у Сомборској гимназији и приметио је потребу за једним оваквим речником, премда до тада није било покушаја да се овакав речник састави. Овај речник је једнотомни, међутим, важно је напоменути да је аутор саставио и по један том речника у три преостала правца: Латинско-мађарско-немачко-српски речник, Мађарско-српско-латинско-немачки речник и Немачко-латинско-мађарско-српски речник. Важно је напоменути да иако је реч о четворојезичном речнику, изразито се осећа доминација српског и мађарског језика. То се примећује чак и у редоследу обрађених језика, где се између мађарског и српског језика увек осећа тешња веза. Штавише, када се речник узме у руке, брзо се примети да је српско или мађарско објашњење једне дате одреднице увек слојевитије и детаљније. Овај речник углавном прати принцип „једна или више речи за једну одредницу“.

Благоје Бранчић и Ђерђ Дера: Мађарско-српски речник, Нови Сад, 1889.

Благоје Бранчић и Ђерђ Дера су били професори у Великој српској гимназији у Новом Саду. Овај речник је издат уз финансијску подршку Мађарске академије



Речник Душана Петровића је данас велика реткост, јер у оптицају постоји још тек по који примерак овог речника. Већ из самог назива речника се уочава намена речника, јер је првенствено припремљен за брзи пренос језичке грађе. То се и може разумети, јер се и на самој насловној страници речника види да је аутор био адвокат и судски тумач. Речник је издат 1919. године у издавачкој кући Шандор Виг Жигмонд, а штампан је у штампарији Ернеста Фишера. Речник не садржи предговор па стога немамо информацију о принципима избора лексичке грађе. На почетку речника се налази објашњење скраћеница, а на крају изговор српских и мађарских графема. Речник садржи мање од 10.000 одредница. Код овог речника се по први пут српска лексичка грађа даје на латиничном писму.

Мађаш Хофман: Српскохрватско-мађарски речник, Суботица, 1920.

Речник Мађаша Хофмана је први речник српског и мађарског језика који уводи израз 'српскохрватски' у употребу. Према наведеном на насловној страници речника, аутор је био професор у женској гимназији у Суботици. И овај речник је издат у издавачкој кући Шандор Виг Жигмонд 1920. године у Суботици. На почетку речника аутор даје укупно 9 скраћеница према чему се види да кориснику речника не нуди скоро никакву информацију о лексичкој грађи. Скраћенице се односе искључиво само на граматички падеж, односно род. Речник садржи тек око 6.000 одредница. Иако је у наслову речника назначен српскохрватски језик, из лексичке грађе речника се лако уочава да је српски језички израз доминантан. Речник користи латинично писмо.

Шандор Сана: Мађарско-српскохрватски и Српскохрватско-мађарски џепни речник, са избором најважнијих речи, с посебним освртом на свакодневни разговорни језик, Будимпешта, 1921.

Речник Шандора Сана у многоме приказује сав онај апсурд који је постојао током примене српскохрватског језика. Наиме, аутор у предговору свог речника истиче да се два језика у свему слажу један са другим, једина разлика међу њима је у изговору некадашњег гласа 'jaj' који се код Срба изговара са -e, а код Хрвата са -ije. Аутор даље наводи да у складу са принципима који важе у новооснованој „јужнословенској“ држави, меродавна је српска језичка норма, коју овде прати и сам речник. На овај начин, у речнику се примећује да се у одређивању српског или хрватског језичког израза користи само метод пресловљавања српског израза са ћириличног на латинично писмо. Речник прати концепцију „реч за реч“ и искључиво даје помоћ корисницима у одређивању родова код именица. Речник садржи око 8.000 одредница.

Јанош Полачи: Српско-мађарски џепни речник, Нови Сад, 1941; Мађарско-српски џепни речник, Нови Сад, 1941.

Речник Јаноша Полачија поново на тренутак враћа у употребу назив српског језика. Лексичка грађа српског језика је писана ћиричним писмом. Речник је издат 1941. године у Новом Саду у издавачкој кући Келер и Киш. И овај речник својим корисницима не пружа никакву значајнију помоћ, једино наводи категорију рода код именица, односно облике сингулара и плуралиа тантум. У

наука у штампарији Арсена Пајевића. У предговору речника, аутори наводе да од епохалног лексикографског дела Вука Караџића, лексикографија није много унапредовала. Надаље наводе да им је за састављање овог речника требало три године мукотрпног рада. Аутори наводе и изворе на које су се ослањали у избору језичке грађе, а посебно истичу да су велику пажњу обратили на изреке и пословице, које до тада нису биле саставни део двојезичних речника. Материјал речника на српском језику аутори дају на ћириличном писму. Број одредница у речнику је око 40.000. У речнику су одређене врсте речи, али није назначен акценат. Такође, када је дата реч уједно и компонента одређеног израза или пословице, аутори дају пример еквивалената на оба језика.

Благоје Бранчић и Ђерђ Дера: Српско-мађарски речник, Нови Сад, 1894.

Српско-мађарски речник горе наведених аутора је убрзо, у року од неколико година, наследио претходни. Издавање овог речника је финансијски потпомогло Министарство просвете и вере Мађарског Краљевства. Речник је издат у Новом Саду у штампарији српских манастира. У предговору речника, аутори наводе да се лексичка база овог речника заснива на бази њиховог претходног речника, али да су у међувремену извршене разне преправке, допуне. У речнику су српске одреднице објашњаване на тај начин да су стављане у језички контекст у циљу што бољег разумевања.

Речници Бранчића и Дера су до 1967. године били најобимнији грађом српско-мађарски, односно мађарско-српски речници.

Јован Грчић: Речник српског и мађарског језика. 1. део: Нови Сад, 1902. 2. део: Нови Сад, 1904.

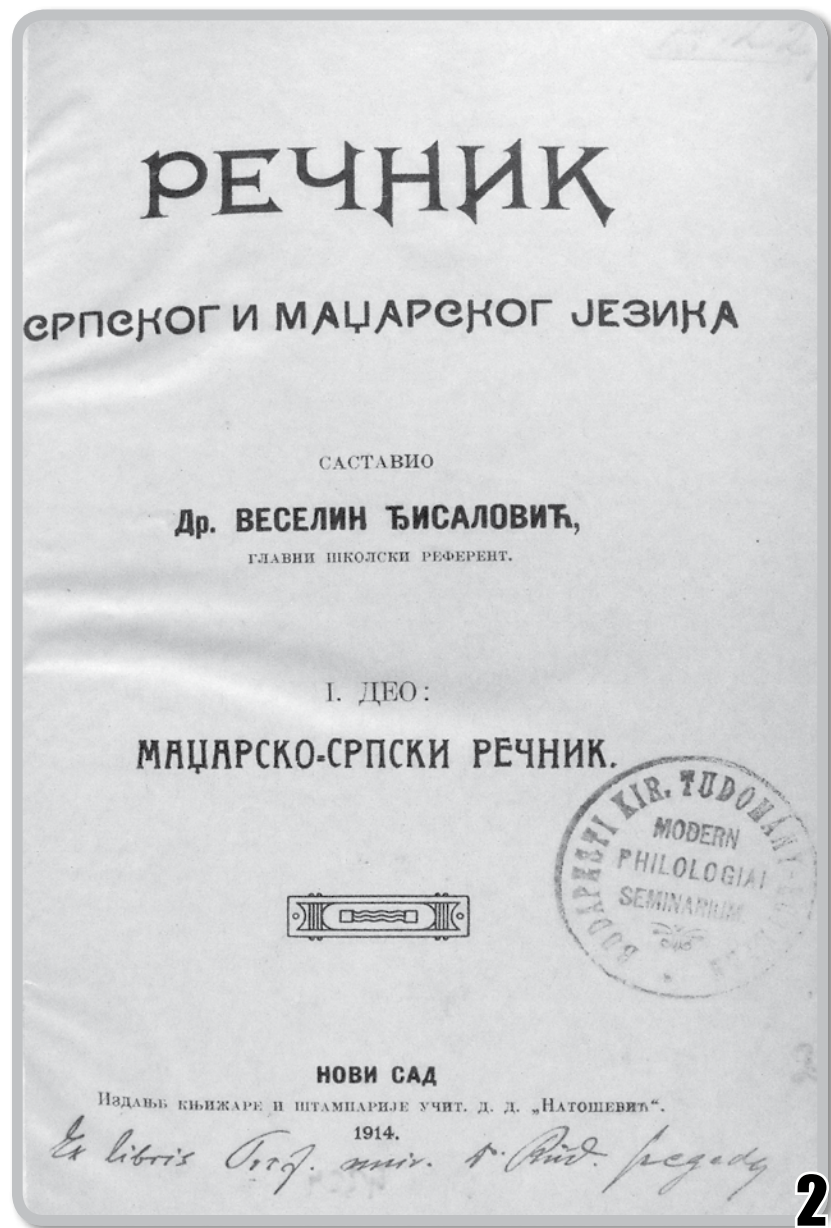
Речник Јована Грчића је настао незадуго након речника Бранчића и Дера. Према

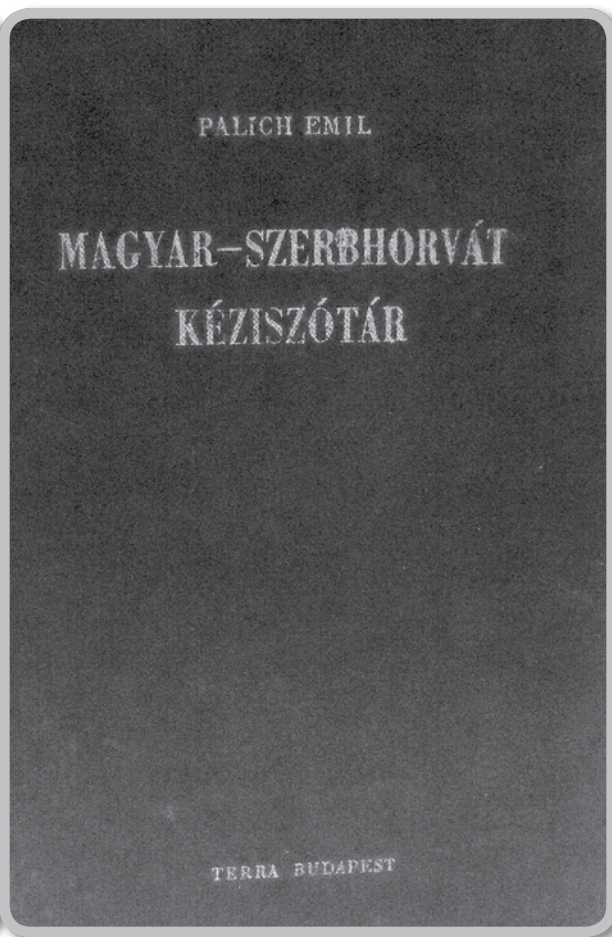
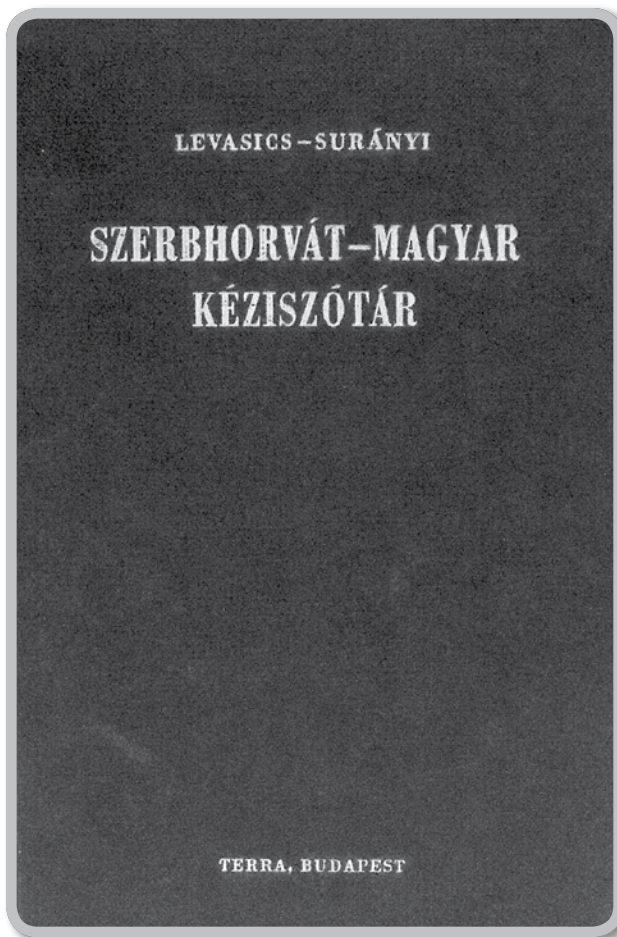
обиму се сврстава међу мале речнике, а и међу њима у најмање. Број одредница у речнику износи мање од 10.000. Први том речника је издат 1902. године и обрађује мађарско-српски део, док свега две године касније, 1904. године, излази и други том речника, односно српско-мађарски део речника. Речник се штампа у Новом Саду у штампарији браће Поповић. Ни један од делова речника не садржи предговор, тако да немамо никакву информацију о изворима на којима се заснива речник аутора. Након кратког објашњења скраћеница и симбола почиње речник. Аутор обележава врсте речи и прати концепцију „реч за реч“, односно тачније „реч за једну или неколико речи“.

Веселин Ћисаловић: Мађарско-српски речник, Нови Сад, 1914.

Речник Веселина Ћисаловића је из више разлога занимљив. Као прво, он ће бити први значајнији речник након речника Бранчића и Дера, а као друго, он ће касније послужити многим речницима као база за избор лексичке грађе српског језика. Сам аутор у предговору речника наводи да су у овом речнику избачене све оне речи које су вештачки биле формиране и никада нису ушле у свакодневну употребу, нити код Мађара, нити код Срба. У свом предговору аутор чак и помало смело изјављује да је у његовом речнику прикупљено сво лексичко благо тадашњег мађарског књижевног и разговорног језика. Надаље наводи и чињеницу да су код њега по први пут уз све глаголе и именице наведени и њихови најтипичнији граматички наставци. Овај речник је у сваком случају модернизација речника Бранчића и Дера и представља важну тачку у развоју српско-мађарске лексикографије. У речнику се налази око 32.000 одредница.

Душан П. Петровић: Џепни речник мађарског и српског језика, Суботица, 1919.





речнику се уочава механичко превођење првог смера речника, пошто се без икаквих измена лексичка грађа понавља у другом делу речника. Речник не наводи које је изворе користио у избору лексичке грађе, надаље прати концепт „реч за реч“ у описивању одредница. Речник садржи око 10.000 одредница.

Јанош Херцег: Српско–мађарски речник, Сомбор, 1946.

Речник Јаноша Херцега излази убрзо након завршетка Другог светског рата. На насловној страници речника види се да је речник издање Војвођанског мађарског културног савеза и да је штампан у штампарији Управе народних добара. У предговору речника који је од стране аутора потписан јануара 1946. године наводи се да је речник првенствено намењен мађарској омладини која учи српски језик. Надаље, аутор пише да се приликом састављања овог речника није могао удубити у филолошка питања, јер је време које му је стајало на располагању било изузетно кратко. Аутор овде и наводи своје изворе за лексичку грађу и спомиње речнике Бранчића и Дера, Јована Грчића, Веселина Ђисаловића и Јаноша Полачија. На крају наводи и своје мишљење, према којем, све док се не појави речник који задовољава све модерне и научне аспекте и потребе, дотле је и његов рад задовољавајући. Речник садржи 11.000 одредница.

Из овога се види да се средином 20. века формирају озбиљна очекивања од стручних кругова који су за задатак имали састављање српско–мађарских, односно мађарско–српских речника.

Ласло Хадровић: Српскохрватско–мађарски речник, Будимпешта, 1957.

Речник Ласла Хадровића је настао деценију касније од последњег српско–мађарског или мађарско–српског речника. Првенствени задатак овог речника је био да донесе освежење у лексичком фонду ових језика. Није занемарујућа ни околност да је ово први пут да је речник ова два језика припремио један искусни лингвиста. Управо је због тога ово и први речник ова два језика у

којем је корисник добио значајну помоћ у коришћењу речника и примени лексике ова два језика. У предговору речника, аутор наводи изворе из којих је узимао лексичку грађу. Примећује се да је примарна грађа речника узимана из једнојезичних описних речника српског и хрватског језика. Међу двојезичним речницима које је користио у припреми свог речника наводи искључиво Ђисаловићев Српско–мађарски речник. Аутор даље у предговору речника наглашава да су српски и хрватски језици врло слични и да поред мањих разлика као што је изговор старословенског јата, најочигледнија разлика између ова два језика је у томе да Срби користе ћирилично, а Хрвати латинично писмо. Поред овога наводи и да се у свом речнику првенствено бази-

рао на српску лексичку грађу. Ипак, интересантно је да је у његовом речнику коришћено искључиво латинично писмо. У овом речнику се по први пут појављује кратка граматика српског језика, која корисницима пружа најосновније информације о граматичком систему српског језика. У речнику је обрађено 27.000 одредница.

Ласло Хадровић: Мађарско–српскохрватски речник, Будимпешта, 1958.

Други Хадровићев речник настаје свега једну годину касније после ауторовог првенца. У предговору речника аутор наводи да је у састављању лексичке грађе овог речника у потпуности пратио све оне принципе које су га усмеравале и

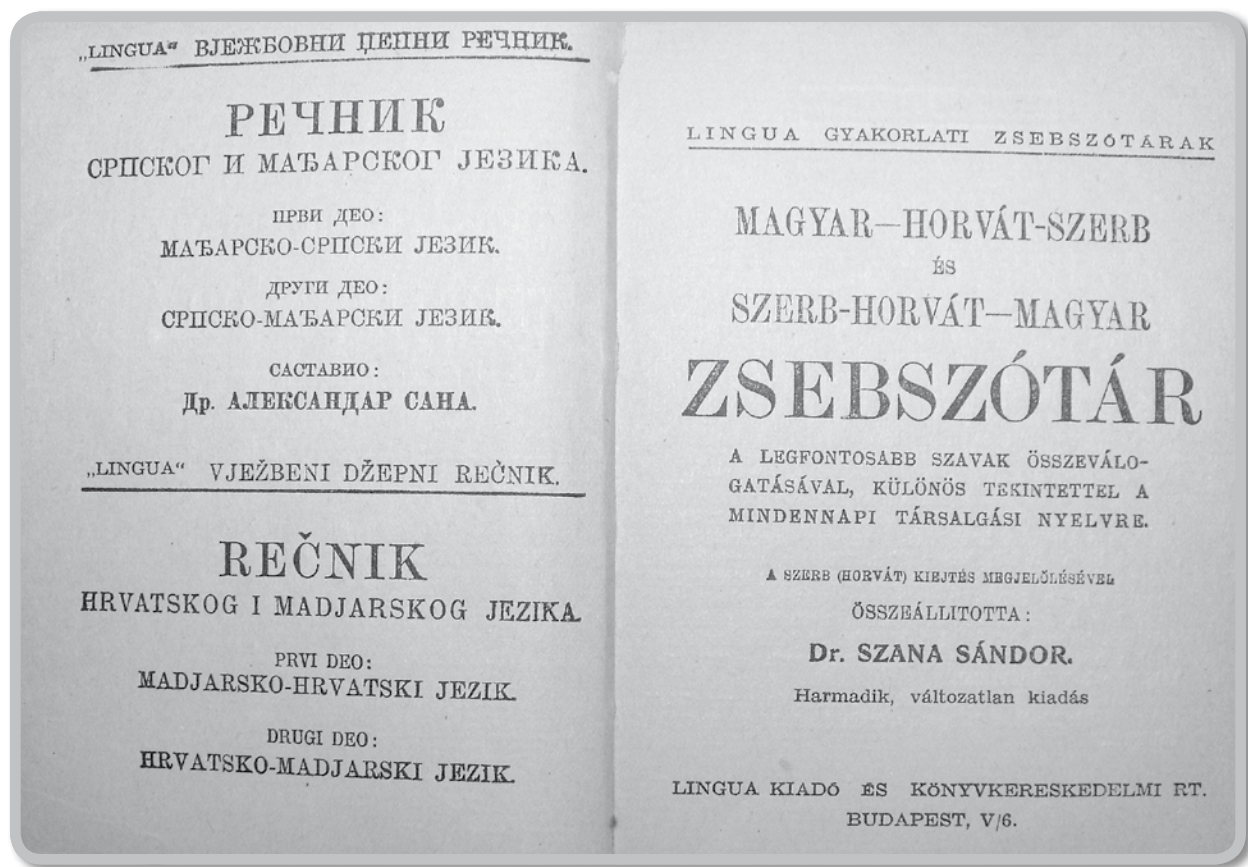
у претходном речнику. У овом речнику се специфични хрватски изрази, односно речи означавају скраћеницом *хор*. Из осталих скраћеница које су наведене на почетку речника, види се да је аутор своју лексичку грађу црпео из најразличитијих стручних области као што су зоологија, минералологија, астрономија, филозофија, али чак и математика или право.

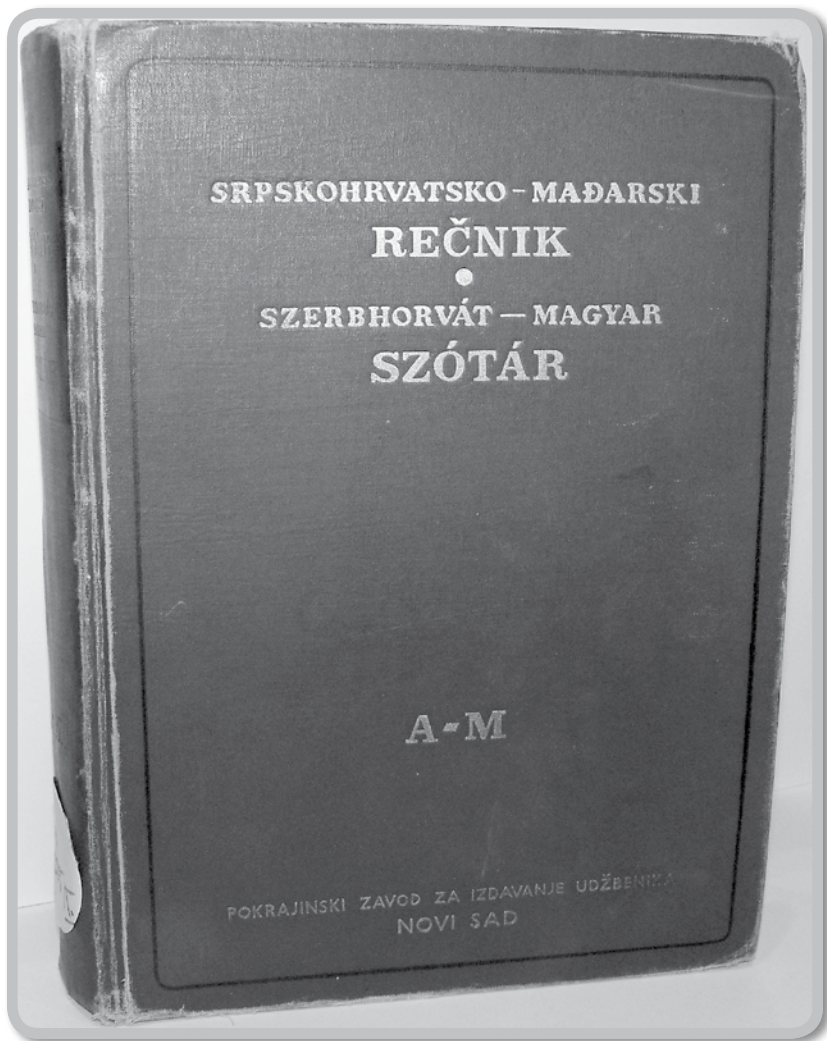
Елемир Левашић и Магда Шурањи: Српскохрватско–мађарски речник, Будимпешта, 1967.

Ово је први српско–мађарски или мађарско–српски речник у којем аутори тачно наводе број одредница. У овом речнику је обрађено 80.000 речи. Речник је издат у издавачкој кући Тера, а штампан у Штампарији Академије. Аутори у предговору речника наводе да из разлога што у претходним деценијама нису састављани стручни речници, у овом речнику је делом уврштена и стручна терминологија ових језика. Као основне изворе у избору лексичке грађе за свој речник, аутори наводе бројне двојезичне речнике српскохрватског и другог страног језика, а што се тиче двојезичних речника са мађарским језиком, спомињу се само Ђисаловићев и Хадровићев речник. Интересантно је уочити у којој мери је овај речник идентичан са Хадровићевим речником. У великој мери се слажу и предговор и објашњење скраћеница, па чак и кратка граматика српског језика. Ово, стога, доводи у питање чије је ауторско право на лексички фонд овог речника, односно свих помоћних материјала у речнику.

Емил Палих: Мађарско–српскохрватски речник, Будимпешта, 1968.

Речник Емила Палиха је међу мађарско–српским речницима апсолутно најраспрострањенији, најчешће употребљаван и омиљен речник. У речнику је наведен и тачан број речи и израза које обрађује речник, где се наводи да речник садржи 45.000 одредница и 28.000 фразе. Ако погледамо изворе на које се позивају аутори у избору лексичке грађе речника, видећемо да је ово први речник, код којег се у великој мери користе српско–мађарски, односно мађарско–српски двојезични речници. Као изворе за лексичку грађу, аутори овог речника





су користили Хадровићев речник из 1958. године, Мађарско–српски речник Бранчића и Дере, Ђисаловићев речник, речник Левашића и Шурањи, надаље речник Калмана Ковача из 1957. године. Велика новина овог речника се огледа у томе да се овде по први пут у једном речнику српског и мађарског језика корисницима пружају информације граматичког система мађарског језика. Ово представља уједно и побољшање квалитета и сврхе речника, јер се до тада нико није опробао у припреми сличних додатака речницима. Интересантно је навести да је то и последњи речник који је својим корисницима у руке дао додатак са кратком мађарском граматиком.

Катедра за мађарски језик Филозофског факултета у Новом Саду: Велики српскохрватско–мађарски речник, Нови Сад, 1. том: 1968, 2. том: 1971, 3. том: 1975.

Велики српскохрватско–мађарски речник је највећи и најзначајнији речник у историји српско–мађарске лексикографије. Речник је изашао у три тома и садржи преко 120.000 одредница. На насловној страници речника наведени су обрађивачи, прегледачи, уредници, лектори, односно сарадници који су вршили проверу акцената и синонима. То све говори о обиму лексичке грађе која је састављена, надаље о томе у колико је фаза и поступак вршен преглед сваке одреднице. Што се тиче извора који су коришћени у избору лексичке грађе, у речнику је наведено укупно 36 једнојезичних и двојезичних речника. Интересантно је да су приликом избора лексичке грађе коришћени само они извори који су у то време били приступачни у тадашњој Југославији.

Ласло Хадровић – Иштван Њомаркаи: Српско–мађарски речник, Будимпешта, 1997.

Речник Хадровића и Њомаркаја настаје у року од једне деценије од распада старе Југославије. Важно је навести да се и на радном месту једног од ауто-

ра, на Филолошком факултету Универзитета Лоранд Етвеш раздваја српскохрватска катедра и настају Смер за српски језик и књижевност, односно Смер за хрватски језик и књижевност. Стога је из чисто стручних разлога било потребно раздвојити питање српског и хрватског језика, односно напустити примену заједничког 'српскохрватског' назива. Важно је надаље напоменути да овај речник није првенствено желео да унесе освежење у лексичком фонду српског језика, већ је требао да подржи посебне језике који су тада добили и државотворну улогу.

Већ на самој насловници речника можемо да уочимо једну важну информацију. Наиме, изузетно је мали број сарадника који су радили на састављању овог речника. У речнику се наводи један главни уредник и један лектор. Одговор на ово питање добијамо већ у предговору речника, где уредници наводе да овај речник у највећој мери прати лексичку грађу Хадровићевог речника из 1957. године и да су из њега издвојене чисто српске речи. Аутори даље наводе да су у избору лексичке грађе користили и речник Левашића и Шурањи, речник Емила Палиха, односно Велики српскохрватско–мађарски речник из Новог Сада. Поред ових речника, користили су и Правопис српског језика Пешикана и Пижурице. Питање је међутим то, зашто се уредници нису ослањали на изворе речника чистог српског језика и других страних језика који су у то време већ постојали и зашто су као главни извор узели управо речник који је четрдесет година раније настао и који је засигурно имао застарелу лексичку грађу. У речнику није наведен број одредница, међутим, обзиром да се њихов број познаје у речницима на које се и овај речник у највећој мери ослања, претпостављамо да износи између 20–30.000.

Ласло Хадровић – Иштван Њомаркаи: Мађарско–српски речник, Будимпешта, 2000.

Уколико у претходном речнику корисници могу да осете ујурбаност при састављању речника и избора лексичке грађе, приликом коришћења овог речника корисници то могу још изразити да уоче. Наиме, предговор у овом речнику се у великој мери слаже са предговором претходног речника, додатак са мађарском граматиком недостаје, иако је претходни Мађарско–српски речник већ показао потребу и сврху додатка са мађарском граматиком. У речнику није наведен број одредница. Лексичку грађу речника је лекторисао Петар Милошевић, писац и књижевник, који је до недавно предводио Смер за српски језик и књижевност на факултету у Будимпешти.

Смиљка Перић: Српско–мађарски и Мађарско–српски речник и граматика, Земун, 2007.

Последњи речник којим ћемо се у овом раду бавити јесте речник Смиљке Перић. Ако до сада нисмо успели да образложимо потребу за постављањем стручних принципа за састављање двојезичних српско–мађарских, односно мађарско–српских речника, представљањем овог речника то лако можемо да учинимо. Наиме, овај речник у многим својим карактеристикама представља погоршање у квалитету. Прво и најзначајније питање које се може поставити јесте: чији је ово речник? Ако боље погледамо овај речник, видећемо да он у највећој могућој мери прати управо Хадровићеве и Њомаркајеве речнике. Речник је двојезичан, значи српско–мађарски и мађарско–српски. Речник садржи додатак са кратком српском граматиком. На првој страници речника је Смиљка Перић назначена у функцији приређивача. Речник је издат у Земуну 2007. године у издању издавачке куће ЈП. У предговору речника

приређивач не наводи никакву информацију о изворима из којих је црпео лексичку грађу за свој речник. У средини речника се налази додатак са кратком српском граматиком који скоро да слепо прати додатак који је приложен уз Хадровићев и Њомаркајев речник. Корисник има осећај као да је земунски речник бледа копија раније споменутих речника, а као најинтересантнија карактеристика речника је управо чињеница да садржи кратку граматичку српског, а не мађарског језика. Наравно, кратка граматика мађарског језика недостаје и у Хадровићевом и Њомаркајевом Мађарско–српском речнику из 2000. године. Ипак, врло је интересно да је данас у Србији пре потребно дати помоћ корисницима речника око српске граматике, а не око граматике једног страног језика.

Овај речник је доказ да лексикографски радови могу да покажу квалитет само у том случају ако настају на основу озбиљних стручних принципа, надаље показује и то колико је потребно да речнике пишу и састављају лексикографи, а не уредници или чак приређивачи.

Аутор овог рада је желео првенствено да покаже заинтересованој широј јавности колико је богата српско–мађарска лексикографска делатност. У круг речника који су представљени, тек неколико речника није ушло, првенствено из разлога што је било изузетно тешко пронаћи их и анализирати. Због ограниченог простора и обима материјала, у раду је вршена такзвана „плитка“ анализа, која је првенствено информативног карактера и којој недостаје дубље и слојевитије објашњење.

(Аутор је професор на Смеру за српски језик и књижевност Филозофског факултета Универзитета „Етвеш Лоранд“ у Будимпешти)

